

RAHATOĞLU VE VAKFIYESİ

Doç. Dr.
İsmet KAYAOĞLU

1 — RÜKNEDDİN HATTÂB VE RÂHATOĞULLARI AİLESİ:

Vakfiyede Dârurrâha'nın kurucusu olarak adı geçen Rükneddin Hattâb hakkında geniş bir biyografik bilgimiz yoktur. Babası Kemaleddin Ahmed olup biraz sonra bahsedeceğimiz gibi Selçukluların önde gelen kişilerinden biridir. İbn Hacer'deki kısa bilgiye göre Rükneddin Hattâb hürmet gören bir büyük zattır, köle ve hizmetçileri vardı. Sivas'ta bir hânîkâh inşa etti ve ona çok miktarda vakıf tahsis etti. Şam'a ve oradan Hacca gitti. Kerek'te 725 Zilkade (Ekim 1324) tarihinde vefat etti.¹ Ondan bahseden Aksarâyî'de ise Anadolu'nun ulu kişilerinden ve Samsun mutasarrıfı diye bir kayıt vardır.²

Kemaleddin Ahmed bin Râhat'ın Selçuklular zamanında devlet hizmetinde bulunduğu ve saygı gördüğü bilinmektedir. İbn Bibî'de «sadr-ı kebir»³, vakfiyemizde «sahib» sıfatlarını taşımaktadır. Onun en çok isminin geçtiği olay, IV. Kılıç Arslan'ın kızı Selçûkî Hatun'un Moğol Hanı Mengü Han'ın oğlu Argun Han ile evlenmesi esnasında oynadığı rol münasebetiyledir. Bilindiği gibi Argun Han'ın budist olduğu ileri sürülerek evlenme konusunda ortaya çıkan tepkilere rağmen, bu hısımlığın doğuracağı öğünç ile

1) İbn Hacer, ed - Dürerü'l - Kâmine, C. II, s. 74, 75; O Turan, Türkiye Selçukluları Hakkında Resmî Vesikalar adlı kitabında zuhul eseri olarak bu bilgi Kemaleddin Ahmed'e atfedilmiş (s. 26 - 27) ise de aynı yazarın Selçuklular Zamanında Türkiye adlı kitabındaki bilgi bizim bu konuda verdiğimiz bilgiye uymaktadır (s. 629)

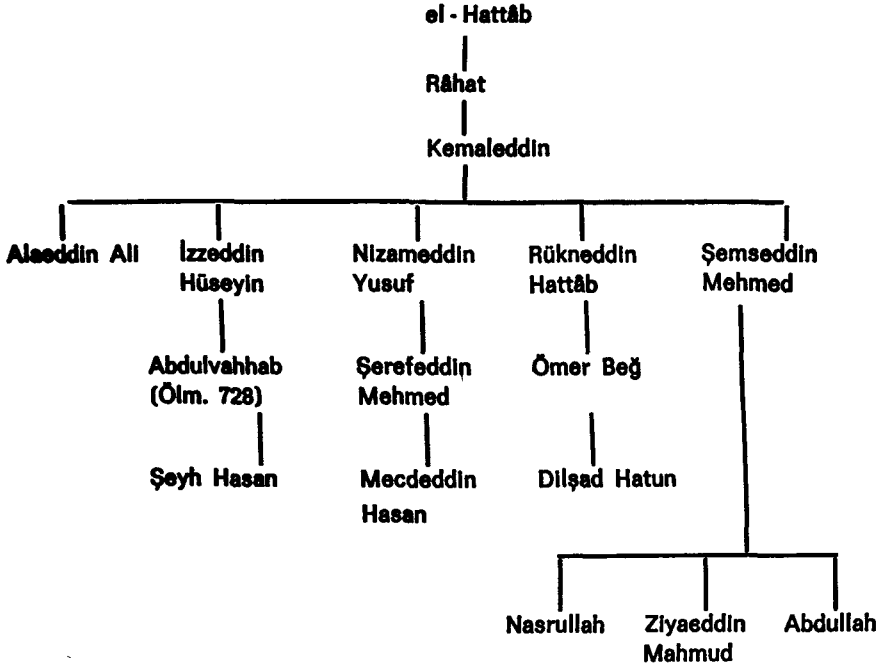
2) Aksarâyî, s. 256.

3) İbn Bibî (Tıpkı basım) s. 661; Osman Turan yayınladığı İnşa ve tuğra menşurleri münasebetiyle XXVIII. vesikaların Kemaleddin Ahmed'in İnşa divanına tayini ile ilgili olduğunu ve Aksarâyî'ye (s. 91) dayanarak onun III. Gıyaseddin Keyhüsrev zamanında İnşa divanında adı geçenler arasında bulunduğunu ve ona izafe edilen Sadr-ı Kebir sıfatının bu İnşa mevki ile ilgili olduğunu ifade eder (Türkiye Selçukluları Hakkında Resmî Vesikalar, s. 22, 28)

Selçuklu bayrağının şan ve şerefine daha da yükseleceği ümit ediliyordu. Nikâh ve düğün işlerinin düzenlenmesi İbn Bîbî'nin ifadesine göre zamanın âlimlerinden Râhatoğlu Kemaleddin'e verildi.⁴

Onun hakkında *Amasya Tarihi* yazarının verdiği bilgiye göre Sivas ayanından olan Kemaleddin Ahmed, Anadolu valisi Demirtaş'ı isyana teşvik edenler arasında bulunmasından dolayı, diğer kişilerle birlikte, Emir Çoban Noyan tarafından öldürülmüştür.⁵

Râhatoğullarının tarihî kişilikleri hakkında bilgimiz azdır. Ancak ele aldığımız vakfiye ve dârurrahâ'nın kitabesinin ışığı altında şecerelerini tesbit etmemiz mümkündür.⁶ Buna göre :

Şecerede adı anılan, Kemaleddin Ahmed'in oğlu İzzeddin Hüseyin «âlimlerin iftihar ve büyük âlim» sıfatıyla anılmaktadır.

II — RÂHATOĞULLARI VAKFIYESİ HAKKINDA AÇIKLAMALAR :

1 — Tarihi Bilgiler :

Vakfiyenin baş tarafında (Ri) vakfın niteliği hakkında şu bilgi bulun-

maktadır : «İhtiyaç ve zaruret içinde bulunan müslüman fakir ve miskinler, yetimler ve dul bayanların geçimleri için vakf ve tahsis edilmiştir.» Bu eve diğer zaviye ve hânıkâhlarda olduğu gibi misafir gelip konakladığından vâkıf tarafından dârurrâha adı verilmiştir. Bu bilginin ışığı altında Sivas'ın içinde Kemaleddin Ahmed'e ait evin oğlu Rükneddin Hattâb tarafından, o zamana kadar hiç kullanılmayan Dârurrâha ismi verilerek bir zaviye haline getirildiğini görmekteyiz. Burasının ne daha sonra anlamının değişeceği bir imaret ve ne de kelimenin özel anlamıyla bir sağlık kurumu olmadığı vakfiyesinin muhtevasından ortaya çıkmaktadır.

Dârurrâhanın, Anadolu'da ilk kurulan zaviyelerden ayrı bir özelliği vardır. Çünkü, bilindiği üzere zaviyelerin kuruluş gayelerinden biri dinî ve tasavvufî

4) İbn Bîbî, Houtsman, s. 310; Gencoşman çev. s. 280; O. Turan, Selçuklular zamanında Türkiye, s. 537, 538.

5) Kemaleddin Ahmed'in ismine Tebrizî nisbeti ekler : H. Hüsameddin, *Amasya Tarihi*, C. II, s. 477.

6) Bu silsilename şu kaynaklarda da az çok değişik şekilde bulunur : Uzunçarşılı, *Sivas Şehri*, s. 127, M. Van Berchem, Halil Edhem, C.I.A., *Asie Mineur*, s. 38; Muhammed Cevad el-Meşkûr, *Ahbâr-ı Selâcika-i Rûm*, Giriş bölümü, s. 169.

Dârurrâha teccid kitâbesi (Muh. 779 H./1377 M.)

cereyanların fikirlerini yaydıkları, tarikat mensuplarının toplandığı yerleri kurmak, bir diğeri de boş topraklar üzerinde yerleşme ve bu toprakları canlandırarak gelirinden yararlanmak şeklinde özetlenebilir.⁷ Dârurrâha ne sırf dinî bir mekân ve ne de gelip geçenlerin barınacakları, yiyip içecekleri bir konak görünümündedir.

Uzunçarşılı, Dârurrâhanın, Sivas'ta bugün imaret mahallesi denen yerde bulunduğunu fakat bugün bu binadan eser kalmadığını ve kitabesinin imaret camii kapısının sol taraf duvarına konduğunu belirterek imaret mahallesi isminin burada daha önce bulunan imarettten alındığını belirtir.⁸

Selçuklular devrinde bir çok mi-marî eserin kitabesinde imaret kelimesine rastlanmaktadır. Bu kelime bugün halk arasında aşevi anlamında anlaşılmaktadır. Halbuki Selçuklular devrinde her türlü sosyal esere imaret adı verilmişken Osmanlılar zamanında bu kelime medrese, kütüphane, cami ve hastahaneyi içine alan daha geniş kapsamlı bir anlam kazanmıştır.⁹

Öte yandan, vakfiyesi görülmeden sadece ismine bakılarak burasının bir sağlık tesisi olduğu hükmüne de varılmıştır.¹⁰

M. Van Berchem, Halil Edhem'in verdikleri bilgiye göre Dârurrâha henüz

ayakta bulunduğu sırada (Bu yüzyılın başı) şehrin doğusunda, büyük mezarlığın içinde Abdulvahhab Gâzi Türbesi ile Mimil ırmağı arasında bulunmaktadır. 779 hicrî tarihini taşıyan bir teccid kitabesi mevcuttur. Giriş kapısı üzerinde mermerden 120 X 60 cm ebadında ve 5 satır olan kitabe şöyledir :

- ١ - بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ وَتَمَّامُ الْخِرَافِ الْمَسْتَجَابِ الْمَرْحُومِ اللّٰهُ تَعَالَى الْمَطَابِ
وَالْحَسْبُ الْبَنَى
٢ - الْمَرْحُومِ كَمَالِ الدِّينِ أَحْمَدَ بْنِ رَاحَتِ رَحْمَتِهَا اللّٰهُ وَفَرَّ لَهَا عَنْهُ الْبَيْتَةُ عَلَى
الْمَطَابِ مِنْ أَهْلِ الدِّينِ
٣ - وَالْفُقَرَاءُ وَالسَّائِغِينَ وَسَامَا بِنَارِ الرَّاحَةِ وَجَلَّهَا لَهَا مِنْ الْخِرَافَةِ فِي مَرْحَمِ
مَنْ سَقَا عَشْرِينَ وَسَبْعِينَ
٤ - ثُمَّ جَدُّهَا الْعَمِيدُ الضَّمِيمُ الْمَسْتَجَابِ الْمَرْحُومِ رَبِّهِ الْلَطِيفُ الْبَغِيضُ حَسَنُ بْنُ الْمَرْحُومِ
الْمَشْفُورِ
٥ - عَمَدِ الْوِثَاقِ بْنِ حَسْبِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ رَاحَتِ رَحْمَتِهَا اللّٰهُ وَفَرَّ لَهُ فِي مَرْحَمِ مَنْ سَقَا
تَمَّ وَجَبَّعِينَ وَسَبْعِينَ

Allah'ın rahmetine muhtac olan Kemaleddin Ahmed b. Râhat'ın iki oğlu

- 7) Ö. L. Barkan, *Kolonizatör Türk Dervişleri*, V. D. C. II, s. 295, 297.
8) İ. H. Uzunçarşılı, *Sivas Şehri*, s. 125; Dr. Yılmaz Önge bu adı geçen kitabenin Prof. Dr. Süheyl Ünver'in tavsiyesi üzerine buradan alınarak Sivas Müzesine konulduğunu şifahen bize ifade etti.
9) O. Ergin, *Türk Şehirlerinde İmaret Sistemi*, s. 16.
10) S. Ünver, *Selçuk Tabaketi*, s. 63 - 64; Aynı yazar Teslisinin 723 üncü sene-i devriyesi dolayısıyla Sivas hastahanesi tarihçesi, darurraha ve cüzzamhâne Aynı yazar Büyük Selçuklu İmparatorluğu zamanında vakıf hastanelerinin bir kısmına dair, V. D., C. I, s. 21; M. Sözen, M. Cevdet kitaplığından alınan bir elyazmasındaki bilgiye dayanarak burası bir dinlenme evi olarak düşünülmüştür şeklinde kısa bilgi verir. (M. Sözen, *Anadolu Medreseleri*, C. II, s. 227.

Hattâb ve Hüseyin - Allah onlara rahmet etsin ve yarlığasın - bu yeri ahli dinden alimlere, fakir ve miskinlere vakfettiler. Adını dârurrâha koydular. Onlara emin istirahat yeri yaptılar. Muharrem 720 (Şubat - Mart 1320). Sonra Allah'ın rahmetine muhtac kulu Ahmed b. Râhat'ın oğlu Hüseyin'in oğlu merhum ve mağfur Abdulvahhab'ın oğlu Şeyh Hasan - Allah onlara rahmet etsin ve yarlığasın - burasını tecdid etti 779 Muharrem (Mayıs - Haziran 1377).

Bu tecdid kitabesinden anlaşılacağı üzere Rahatoğulları ailesinden Şeyh Hasan adında bir zat Dârurrâha'yı H. 779 Muharrem (Mayıs - Haziran 1377) de restore ederek kendi ismini künyesi ile birlikte buraya eklemiştir.

Başvurduğumuz kaynaklar arasında, Sivas'ın içinde bulunan bu Dârurrâha'dan başka, bizzat Kemaleddin Ahmed b. Râhat'ın adını taşıyan bir kervansaray veya ribata da tesadüf edilmektedir. İbn Bîbî H. 629/M. 1231 yılında bir gurup Moğol askerinin Carmağan Noyan komutasında Sivas yakınlarında görüldüğünü, Kervansaray-ı İsfahani diye bilinen bir ribata kadar geldiklerini ve bu ribatın o zaman Kemaleddin Ahmed b. Râhat adıyla şöhret bulduğunu yazar¹¹.

Bu bilgilerin ışığında Sivas'ın dışında Kemaleddin Ahmed b. Râhat'ın adını taşıyan bir kervansaray ve şehrin içinde onun oğlu Rûkneddin Hattâb tarafından dârurrâha diye isimlendirilen bir ev ve bir bostandan oluşan bir zaviyenin mevcut olduğu ortaya çıkmaktadır.

O halde M. Van Berchem ve Halil Edhem'in İbn Bîbî'deki bildiye dayanarak H. 629/M. 1231 den itibaren bilinen Kemaleddin Ahmed b. Râhat'ın kervansarayı ile dârurrâha'yı aynı ve tek bina olarak görmeleri¹² kanaatimizce doğru değildir.

Sivas'ın içindeki dârurrâha hakkında tarihî kaynaklarda bir kayıt bulun-

madığı halde, Kemaleddin İbn Râhat'ın kervansarayının adı bazı seyahatname yazarları tarafından anılmaktadır.

İbn Battûta Sivas'tan bahsederken burada Dârussiyâde adıyla anılan medreseye benzer bir yerin olduğunu, buraya eşraftan başkasının misafir edilmediğini ve nakibu'l-eşrafın burada ikamet ettiğini, misafirlerin yatak, yiyecek ve mum ihtiyaçlarının karşılandığını, yola çıktıklarında kendilerine kumanyalarının da verildiğini yazar¹³. İbn Battûta'nın bahsettiği bu yerin kimin tarafından yapıldığını ve tam kimliğini bugün tam olarak bilmemekle birlikte bunun sözü-nü ettiğimiz darurraha olmadığını, niteliklerinden dolayı anlamak kolaydır.

Evlîya Çelebi maalesef, saydığı eserler arasında dârurrâhayı ve K. İbn Râhat kervansarayını zikretmez. Buna karşılık ondan önce yaşamış ve Kanuni'nin Bağdad seferine (1533-1536) katılmış olan Matrakçı Nasuh (Ölm. 1564), Osmanlı ordusunun geçtiği menzilleri tek tek anlatırken ünlü resimli eserinde bu yere ait bir resim bulunmamasına rağmen, onun Kanuni'nin ikinci İran seferine (1548-1549) ait olan eserinde Sivas'a 14 mil uzaklıktaki bir konak yeri olarak «Râhat-III», Gaybın Ovası, Kızılırmak kenarında şeklinde burasını bir menzil olarak kaydetmiş¹⁴ ve 20 R. evvel 955 (29/V/1548) yılında Kanuni'nin ordularının konaklamış bulunduğu bu menzilin orta konak olduğunu yolda Kızılırmak üzerinde bir köprüden geçildiğini belirtmektedir.

11) İbn Bîbî (Tıpkı basım) s. 418, 419; Muhtasar İbn Bîbî'de Moğolların H. 629/M. 1231 de «ta be ribat e puser e râhat tahten averdend» ibaresi mevcuttur (Houtama, s. 182).

12) M. Van Berchem, Halil Edhem, C. I. A., III Asie Mineur, p. 38 dipnot : «un couvent (ribat) d'Ibn Râhat (ou caravanseraill d'Ahmed Râhat) qui ne peut être que la Dar al-râhah».

13) İbn Battûta, Seyahatname, M. Şerif terc. C. I, s. 326.

14) Nasuhî's-Silâhi (Matrikçı), Beyân-ı Menâzil-i Sefer-i Irakayn-ı Sultan Süleyman Hân, yay. ve öneöz : H. G. Yurdaydın, T. T. K. 1976, s. 73.

Dârurrâhanın tarihi hakkında bu kısa bilgiye ilâve edilecek başka kaynak bilgilerimiz olmadığı gibi bu yerin ne zaman fonksiyonunu yitirdiği ve kendi haline terkedilerek yıkıldığı konusunda da herhangi bir kayda rastlanmamaktadır.

2 — Teşkilât ve Görevliler :

Rûkneddin Hattâb'ın yerlerini tesbit ettiği Rahatoğlu vakfiyesinin içerdiği akarın 2 köy, 3 tuzla, 1 ev, 1 bostan ve bir mezra'adan teşekkül ettiği görülmektedir (RI 15-20). Bu haliyle vakıf orta büyüklükte bir görünüm sunmaktadır.

Râhatoğlu vakfiyesinde, dârurrâhada görev yapan kişiler ve yapacakları işler ayrıntılarıyla belirtilmiştir. Buna göre vazifeliler şu kişilerdir : Şeyh, hâdim, hâfız (2 kişi), ferraş ve aşçı. Bunlardan başka yönetim ve mâli işleri yürüten birer kâbız, müşrif, muhasip ve nâzır bulunmaktadır. Bazı vakıflarda müşrif ve nâzırın görevlerinin tek elde toplanmasına karşılık burada her ikisinin bulunması vâkıfın mâli işlere verdiği önemi göstermektedir.

Rahatoğlu vakfiyesinde tayin edilen görevliler ve vazifeleri (maaş) şöyle gösterilebilir :

Görevli	Aldığı ücret (Yılda)	Yemek (Günde)
Şeyh	360 dirhem	2 öğün
Hâdim	240 "	1 "
Hâfız (2 kişi)	240 " (120 - 120)	—
Ferraş	240 "	1 "
Aşçı	umeranın takdir edeceği miktarda	—

Ayrıca vakfiyede ismen görev verilen kişiler de vardır : Kabz işi (tahsil işi) kendinde birçok sıfatları toplamış bulunan Sadeddin Sad oğlu Fahreddin'e (RI 40-45); işrâf vazifesi Mesud oğlu (kâtip) Abdulhamid'e (RI 40-45) ve nezaret vazifesi 5 büyük hâfız) Kerimeddin Mesud'a verilmiştir. Ancak bu kişilerle birlikte çalışan muhasibin nasıl bir kişi olması gerektiği hakkında vakıf şartı bu-

lunduğu halde adı ismen zikredilmemiştir. Bunların aldıkları ücret ise şöyledir :

Görevli	Aldığı ücret (Yılda)
Kâbız	600 dirhem
Müşrif	600 "
Nâzır	360 "
Muhasip	700 " (Ayrıca 24 mud buğday)

Vakfiyeye nazaran Rûkneddin Hattâb hayatta olduğu sürece kendisini ve kendisi ölünce sırasıyla akrabasından şu kişileri mütevelli tayin etmiştir :

- 1 — Rûkneddin Hattâb
- 2 — (Emir) Kemaleddin Ahmet oğlu Hüseyin
- 3 — (Emir) Yusuf
- 4 — Mecdeddin (Emir) Hasan
- 5 — Kemaleddin Ahmet oğlu Şemseddin oğlu Ziyaeddin Mahmud
- 6 — Hüseyin oğlu Abdülvehhab

Kendi nesli tükendikten sonra Sivas kadısının, ulema, meşayih ve umeranın üzerinde birleştikleri bir kişinin mütevelli tayin edilmesi şart kılınmıştır.

3 — Vakfiyenin Özellikleri :

Rûkneddin Hattâb'ın incelemekte olduğumuz bu vakfiyesi ner şeyden önce bir çok sosyal kurumları içine aldığı için dikkati çekmektedir. Yukarıda da belirtildiği gibi 2 köy (Çakrı, Tuzlacık), 3 tuzla (Çakrı ve Tuzlacık tuzları ile Bingöl tuzlası), 1 mezraa (İlgazi), 1 ev ve 1 bostandan ibaret olan vakıf, türlü ihtiyaçlara tahsis edilmiştir. Vakfın en büyük geliri öyle görünüyordu ki tuzlalardan elde edilen kazançtan geliyordu. Vakfiyede vakfın gelirleri 5 eşit paya ayrılmış ve her birinin sarf yerleri gösterilmiştir.¹⁵

Vakfın gelirinden, önce Dârurrâhanın gerektiği zaman bakım ve onarımına sarf olunması belirtilmiştir.

Birinci 1/5 zâviyede görevli bulunan ve yukarıda alacakları miktar belirtilen şeyh, hâdim, hâfızlar (2 kişi), fer-

15) Gelirlerin eşit oldukları hakkındaki hükmümüz 1. payda zikredilen yerlere sarf yapıldıktan sonra yetmiş 4. paydan tamamlanmasından dolayıdır.

raş ve aşçıya; ayrıca dâurrâhanın yemek masraflarına, kutsal günlerde yapılacak helva, aydınlanma için kullanılan bezir ve yağ, donatım için kullanılan hasır, sergi ve kablara tahsis edilmiştir.

İkinci 1/5 de vâkıfın oğlu Ömer Beğ'in yıllık yiyecek ihtiyacına karşılık 540 dirhem, kışlık yazlık elbise masrafı olarak 500 dirhem verilmesi ve onun hizmetinde bulunan bir kişiye yılda 360 dirhem verilmesi şartı vardır. Ayrıca, vâkıfın torunu, yani Ömer Beğ'in küçük kızı için de bir tahsis vardır. Dilşâd isimli bu kıza 5 yaşına kadar yılda 480, 10 yaşına kadar yılda 720, 15 yaşına kadar yılda 1200 dirhem harcanması, artanı ile cihazının hazırlanması ve münasibiyle evlendirilmesi şart kılınmaktadır (Rİ 75-80). Vâkıf bu payda kendisinin, babasının ve kardeşlerinin azatlılarından yoksulluk içinde olanlara yiyecek ve içecekleri ölçüde sarf edilmesini istemektedir. Bu ikinci 1/5 de karşılaştığımız önemli bir kayıt herhangi bir surette felâket ve kazaya uğrayan kişilere kuvvetli rehin ve sağlam kefil ile borç para verilmesi kayıdır (Rİ 80-85). Biz Anadolu Selçukluları devrinde H. 697/M. 1298 yılında Amasya mahkemesinde tanzim edilen bir belge ile faizli para ikrazı yapıldığını biliyoruz.¹⁶ Vakfiyemizde sarahaten yazılmadığı için, borç para alan kişinin aldığı bu paraya karşılık bir miktar faiz verdiği hükmüne varmak kolay değildir. Bu kabil kadı önünde tanzim edilen belgelerde faiz kelimesinin yazılmasından sakınıldığı halde pratikte şer'î hileye baş vurulduğu bilinmektedir.

Ancak bu vakfın en azından amacının ticarî olmaktan çok sosyal olduğu düşünülürse Osmanlılarda örneklerini bol miktarda gördüğümüz **Avarız akçası** sandığı görevini yapmış olabileceği akla getirilebilir.

Üçüncü 1/5 yoksul ve bakıma muhtaç olan kimselere tahsis edilmiştir (Rİ 85). Bunlar, vâkıfın yoksul akrabası, azatlıları, ihtiyarlar, kocakarlar, kötü-

rüm, kör ve cüzzamlılar, hapiste olanlar, yoksul ve kimsesizlerin techiz ve tekfini cihetleridir. Bunlar içinde özel bir yer âmâ ve cüzzamlılara ayrılmıştır. Vakfiyede muhtac olup mahalle ve sokaklarda dilenmeye gücü yetmeyenlere yılda 2050 dirhem, meczumlara yılda 60 dirhem verilmesi kaydedilmiştir. Bu kayıt, sağlık konusunda vâkıfın ilgisiz kalmadığını göstermektedir. XIII. yüzyılda kurulan hastahaneler Selçuklular zamanında sağlık hizmetlerinin kazandığı önemi gösterdiği¹⁷ gibi Karatay Kervansarayı ile Kütahya'daki Germiyanoglu Yakup Beğ'in imaretine ait vakfiyelerde buraya gelen veya burada iken hastalığa tutulan yolcuların iyileşinceye kadar parasız tedavi edilecekleri yazılıdır.

Ayrıca bu 1/3 de kimsesiz mahpuslara 120 dirhem ve fakara yetimlerine bakanlara, onların eğitimiyle uğraşanlara mütevellî ve emin kişilerin tayin edeceği miktar yardım edilmesi şartı vardır.

Dördüncü 1/5 den isimleri zikredilen devrin önemli kişilerine, vâkıf tarafından miktarı belli para ve buğday cin-

16) Osman Turan'ın yayınladığı bu belgede Emir Şucaeddin Süleyman Emir Nasıruddin Muhammed'den bir yıl muadette 1500 sultanî gümüş dirhem istikraz etmiştir. Buna karşılık karısı Saliha Hatun'dan vekâletini aldığı üç parça araziylî ona rehin etmiştir. Faiz olarak da rehnedilen malın sekizde birini alacaklıya hibe etmiştir. Rehnedilen yerlerin kıymetinin en aşağı alınan para kadar olduğu, normal şartlarda para faizine tekbül edecek bir mahsul temin ettiği düşünülürse fatz haddinin % 25 i bulduğu meydana çıkar. (O. Turan, **Selçuklu Türkiyesinde faizle para ikrazına dair hukukî bir vesika**, Belleten, C. XVI, sayı : 62, 1952, s. 252) Bu makalenin tenkidi ve karşılıklı cevaplar için bkz. A. Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, 1953, I, s. 41-49; Aynı dergi, 1955, sayı : 1-2, s. 23-30; Aynı dergi 1955, sayı : 3-4 s. 84-97.

17) XIII. yüzyılda kurulan hastahaneler şunlardır : Kayseri'de Gevher Nesibe (H. 602/M. 1205), Sivas'ta I. İzzeddin Keykâvus (H. 612/M. 1217), Konya'da I. Alaeddin Keykubâd (1220-1237), Çankırı'da Atabeg Ferrûh (H. 633/M. 1235), Divriği'de Mengüceklerden Behramşahın kızı Turan Melek (H. 625/M. 1228), Tokat'ta Muineddin Pervane (H. 674/M. 1275), Kastamonu'da Pervaneoğlu Ali (H. 671/M. 1272), Amasya'da İlhani hükümdarı Oicaytu (H. 708/M. 1308). (O. Turan, **Türkiye Selçukluları Hakkında Resmî Vesikalar**, s. 52; Aynı yazar **Selçuk Devri Vakfiyeleri**, **Celaeddin Karatay**, Belleten, C. XII, sayı : 45, s. 58.

sinden tahsis yapılmıştır. Bu kişiler arasında Bakıllânî¹⁸ torunu adıyla bilinen âlim Bedreddin Mahmud Efendi isimli birisi de vardır (Rl 95).

Bu pay içinde çift sürmek için öküzler, tohumluk buğday, döl almak için iyi cins koyun ve inek alınması, bunların ehliyetli birisine teslim edilmesi ve buradan elde edilen mahsulün darurrahanın ihtiyaçlarına sarfedilmesi mevcuttur (Rl 100-105). Aynı vakıf şartlarına Karatay kervansarayına ait vakfiyede de rastlamaktayız. Burada öküz ve çift aletleri satın alınarak mevcut vakıfların iyi verim getirir hale sokulması şart kılınmıştır¹⁹.

Yine bu pay içinde kâbız, müşrif, nâzır, muhasib ve umeraya para ve buğday cinsinden tahsis yapılmıştır.

Beşinci 1/5 i Rükneddin Hattâb, Dârurrâhanın mütevellisine tahsis etmiştir. Bu görevi hayatta olduğu sürece kendisinin ve ölünce isimlerini andığı kimselerin deruhte etmesini şart kılmıştır.

Râhatoğlu vakfiyesinde geçen yukarıda gördüğümüz bir çok tahsisler diğer vakfiyelerde de mevcuttur. Meselâ kimsesizlerin tekfin ve techizi hususunda pay ayrılması Altun-Aba vakfiyesinde de bulunmaktadır. Hatta burada ölülere duyulan saygıdan dolayı mumyalama yapıldığı da bilinmektedir²⁰. Yine azadlılar Nureddin Caca vakfiyesinde unutulmamıştır²¹. Ve nihayet vâkıfın torunu Dilşâd'a 5 yaşına kadar yemek ve elbise bedeli olarak 480 dirhem 10 yaşına kadar 720 dirhem, 15 yaşına kadar 1200 dirhem verilmesi ve sonra evlendirilmesinin vakfı zürri vakıf niteliğine sürüklenmediği, vakfiyenin bu yönüyle tek olmadığı yine Nureddin Caca vakfiyesinde de aile fertlerine tahsis yapıldığı görülmektedir. Bu sonucuda Cacaoğlu Nureddin kaydı hayat şartıyla kız karesi Devlet Hatun için vakıf şart kılınmıştır.²²

Vakfiyenin sonundaki şahitler konusunda bilgi vermek gerekirse bunların

(R²) nüshasında sayısının 14 ü bulduğu görülmektedir. Bunlar maruf kimseler değildir. Bunlardan birisi kimliğini farsça yazdırmıştır. İsmi kesinlikle doğru okuyamadığımız bu şahidin Kutluğşah b. Tülek şeklinde okunması en uygun şeklidir. Şahitler arasında Râhatoğlu âilesine mensup üç şahıs adı bulunmaktadır.

Vakfiyenin teşkilâtının orta büyüklükte olmasına karşılık çok sayıda ihtiyaç yerlerine ve kişilere tahsis edilmesi dikkatimizi çekmektedir. Vakfın gelirinin en büyük kısmının yukarıda da işaret edildiği gibi 3 tuzladan geldiğini tahmin ediyoruz. Bu tuzlaların vakıf olarak işletilmesi Osmanlılar devrinde devam etmiştir. Hatta H. 1267/M. 1850 tarihli bir irade'den Sivas'ta Dârurrâha vakfından olan memlehalara 4 seneliğine Esad Paşa damadı Hurrem Beğ'e verilmesi kaydının bulunması bu vakfın bu tarihlere kadar işlemekte olduğunu ortaya koymaktadır²³.

III — RÂHATOĞLU VAKFİYESİ :

(Tercüme)

Hamd, bol nimet, üstün minnet, yüksek hüccet, şiddetli intikam sahibi olan ve İslâmı açık burhanlar, kesin beyyineler, şer'î ve parlak delillerle teyid buyuran Allah'a mahsustur. O, Hz. Muhammed'i yüce mucizeler, sağlam davetle ve bir takım hükümleri nesh ve tebdil eden dinle gönderdi. O, sağlam

18) Ebu Bekir Muhammed al-Bâkılânî (Ölm. 1013) kelamcî kadî ünvanıyla anılır. Bâkılânî nisbeti, Horasan ve Harezmi illerinde yaygın olduğu nazara alınır arap olmayan bir aileye mensup olduğu düşünülebilir (I. A. C. II, s. 253.)

19) O. Turan *Selçuk Devri Vakfiyeleri, Cemaleddin Karatay* ... Belleten, C. XII, sayı : 45, s. 62 - 63.

20) O. Turan, *Selçuk Devri Vakfiyeleri, Şemseddin Altun-Aba* ... Belleten, C. XI, sayı : 42, s. 208.

21) Bu azadlıların çoğunun isimlerinin türkçe olmadığı dikkatli çekmektedir. (A. Temir, *Cacaoğlu Nureddin*, s. 133)

22) Aynı eser, s. 121 - 122.

23) Başbakanlık Arş. İrade, M. Vala, 6469, 13/ca/1267.

dinin yollarını belirtti. Doğru yolu açıkladı. Kurtuluş yolunu beyan etti. Bununla bizi, gizlileri bilen Allah'ın rızası uğrunda sadaka vermeye, yüksek dereceler kazanmaya irşad buyurdu. Allah ona ve soyuna üstün salâvat ve en iyi tahiyat ile salât ve selâm buyursun. Bu vecibeyi edadan sonra dünya, devamı umulmayan, gecelerinde ve gündüzlerinde süreklilik ve nimetinde sebat bulunmayan mukimleri yolculuk durumunda olan, sakinleri göç etmek üzere bulunup doğdukları yerden batmakta olan mal ve mülklerine güvenip deşetli gelecekte yüz çevirmekte bulunan bir yerdir. Lâkin, akıl sahiplerine kazançlı bir ticaretgâh ve ibret alanlar için büyük bir va'z ve öğüt vericidir. Kıyamet günü için nur onunla kazanılır; Ahiret günü için azık onda tedarik edilir. Allah'ın rızası için harcayan, sahib-i azam, sadr-ı muazzam, büyükle- rin sultanı yükseklik ve övgüleri kendinde toplayan, melek huylu ve hakan seciyeli yeryüzünde nafile ve farzını ifa eden, Allah'ın dostu, hakkın, İslâm ve müslümanların direği, zayıf ve güçsüzlerin, fakir ve muhtaçların sığınağı, hayrat, hasenat ve taatın sahibi Rükneddin Hattâb İbn Sahib Kemaleddin Ahmed İbn Râhat İbn Hattâb - Allah gün ve gecelerini mutlu ve sürekli eylesin - dünyaya tevfiğ ve hidayet gözü ile bakınca, sırlarını hakkıyla keşfetti: Ahiret sonsuz nimetlerin fani dünya varlıkları ve zevale mahkum süsleri ve yıldızları ile satın alınacağını bildi - Allah etrafındaki geçici nimetlerle üstün makamlara erdirdi. - Buna dayanarak Kur'an-ı Kerim'de anılan sekiz sınıftan en büyüğünü hasenât ve iyilikler ve sadakaları ile taltif etmeyi isteyerek bu vakfın kendisinden suduru zamanına kadar elinde ve tasarrufu altında hakkı ve mülkü olduğunu beyan ettiği emvalini, durumunda hiç bir eksiklik bulunmadığı bir zamanda, vakf, habs, tesbil, tebid, tasadduk, teberru ve tahlid etti. Vakf ettiği yerler Sivas'ın içinde Feri-

deddin'e mensup hânîkah²⁴ yanında vaki ev ile bu eve bitişik bostanın tamamıdır. Bu ev, merhum Sahib Kemaleddin Ahmed evi adıyla tanınan yer olup sınırlarını belirtmeye gerek yoktur. İşbu ev ve bostanı vâkıf bütü'n hudut ve hukuku, dahil ve hariç bütün müştemilâtı ile hastalık ve benzeri insanın hâli olamayacağı olaylar sebebiyle ihtiyaç ve zaruret içinde bulunan müslüman fakir ve miskinler, yetimler ve dul bayanların geçimleri için vakf ve tahsis etti. Onlara yapılacak masrafların beyanı aşağıda gelecektir. Bu eve, diğer zaviye ve hânîkahlarda olduğu gibi misafir gelip konakladığından d â r u r r â h a adı verilmiştir. Vâkıf, darurrahaya daimi surette bir şeyh, bir hizmetçi, tashih-i hurufe kâdir ilâhî kitabı ezberlemiş iki hâfız, bir ferraş, bir aşçı ve bir aşçı yardımcısı tertip ve tayin olumasını şart kıldı. Bu şeyhin vera ehli ve güzel ahlâklı, kötü şeylerden sakınan, sûfiye tâifesinin istilahlarına vâkıf ve onların ziyneti ve ahlâkı ile ahlâklanmış, fıkıh ilminden, namazın erkân ve şartlarını, halel ve sehih secdesi gereken yerleri, namazda zarurî olarak bilinmesi lâzım olan bütün meseleleri bilmesi ve mezkur dârurrâhada farz namazlarla imamlar arasında cemaatla kılınması âdet olan regaib ve şabanın yarısı ve kadir gecesi namazlarında da imâmet etmesini ve akşam namazından yatsıya, sabah namazından ortalık ağarınca kadar meşayih'in âdeti üzere cemaatla birlikte zikir ile meşgul olmasını ve hadimin emin ve iyi halli, hizmete muktedir, dârurrâhaya gelip giden misafirlerden, orada kaldıkları müddetçe seccadelerini sermek ve emsali işlerini görüp onları karşılamak ve uğurlamak görevleriyle mükellef olup farz vakıtlarda ezan okuyarak ce-

24) Ferideddin'in kimliği hakkında bilgi bulunamadı. Dârurrâhanın yanında bulunan Ferideddin Tabib hânîkahından başka o zaman Sivas'ta Nizameddin Yağlıbaşı, Hânîkahu's-sultan ve Şerefeddin Osman zaviye'eri bilinmektedir. (O. Turan, *Selçuklular Zamanında Sivas Şehri*, D. T. C. F. Dergisi, C. IX, sayı : 4, s. 454.)

maat huzurunda kamet getirmesini, öğle ve akşam misafirlerin yemek sofralarını tertip ve hazırlamasını, bunun gibi işleri yapmasını ve iki hâfızın güzel sesli, Kur'an'ın tecvid ve tertibine kâdir ve hergün kuşluk vaktinde dâurrâhada şeyh de huzurda bulunduğu halde Kur'an-ı Kerimden tecvid ve tertil ile bir cüz okuyarak kıraattan sonra şeyh olan kimsenin dua edip sevabını vâkıfın atası ve akrabasının ruhlarına hediye etmelerini ve mezkûr iki hâfızın Sivas'ta Abdülvahhâb Kabristanında²⁵ vâkıfın babası ile akrabasının gömülü buldukları kabirleri önünde Pazartesi ve Perşembe günleri hazır bulunarak bir cüz Kur'an okuyup sevabını onların ruhlarına hediye etmelerini ve ferrâşın da emîn, sâlih ve dâurrâhaya müdavim, kendisini ilgilendiren işleri yerine getirmeye kâdir güçte olmasını, sergileri ve hasırları sermek ve benzeri işleri muayyen vakıtlarda ifa etmeyi, kandilleri, lamba ve mumları yakma, dâurrâhayı süpürme, süprüntüleri atma ve yabancıları içeri koymamak için kapısını daima muhafaza etmeyi, zamanında açıp kapamak görevlerini yapmasını; aşçının emîn ve sâlih, aşçılıkta mâhir, her türlü yemeği ve tatlıyı yapmaya kâdir olmasını, aşçı yamağının emniyetli, çalışkan ve eli çabuk, verilen emirleri iyi dinleyerek ihtiyaçların temini hususunda hâdim ve aşağıda zikredilecek olan nâzır ile birlikte çalışmaya ve suyu hazırlayıp ateşi yakmaya muktedir olmasını; aşçı ile yardımcısı alât, edavat, kab, kacakları muhafaza etmelerini ve bulaşıkları güzelce yıkayıp temizlemelerini şart kıldı. Vâkıf aşağıda beyan olunacak evkaftına daimî olarak birer kâbız, müşrif, muhasip ve nâzır tertip ve tayin olunmasını şart kıldı. Kâbızın emîn ve iyi yazı bilen ve güzel zabt eden bir kimse olup vakfın hâsılatını zamanında toplayıp paraları emniyetli ve sağlam bir yerde muhkem bir sandıkta muhafaza edip uygun yerlerde sakla-

masını ve bu sandığı müşrif, muhasip ve nâzırın mühürlemelerini şart etti. Tahsil işini Sabikeddin Ebu Bekir oğlu Hacı Sadeddin Sa'd oğlu, sadır, imam, âlim, fâzıl, haccu'l-Harameyn Emirü'l-hâc Fahreddin'e²⁶ tefviz etti. Müşrifin de emîn ve yazı bilen bir kimse olup evkaftın gelirlerini ve giderlerini az çok hiç bir şey hariç kalmamak üzere günü gününe defterine kayıt etmelerini şart ve bu işraf vazifesini Ahmed Selmanî oğlu Mesud oğlu Kâtib Abdulhamid'e, muhalefeti halinde zorlanmadan tefviz etti. Nâzır olan kimsenin emîn, zabt ve yazıya kâdir, gelir ve giderden hiç bir şeyi kaçırmamaya muktedir olmasını hâdim ve aşçı yardımcısı ile birlikte aşağıda beyan edilecek şekilde nasiblere²⁷ göre öğle, akşam verilecek yemeklerle odun, kömür, zeytinyağı, iç yağ, çerağ, kandil v. s. işlerde çalışmasını şart kıldı. Bu nezaret vazifesini hacı Ahmed mahdumu Ahmed oğlu büyük hâfız Kerimeddin Mesud'a verdi. Muhasibin emîn, yazı, hesap işlerini, defter tertibini, muhasebe kaydını iyi bilen bir şahıs olup vakfın vâridat ve masraflarından az ve çok hiçbir şey fevt etmeden günlük hesap tutarak ay ve yıl bitiminde, muhasebe işlerini bilenlerin yaptıkları gibi defterleri tertip ve zabtetikten sonra bağlayarak, hepsi bir torbaya konulup müşrif, muhasip ve nâzır mühürledikten sonra, kâbızın yanında saklanmasını şart etti. Vâkıf, yaptığı vakfın sadır olduğu ana kadar mülkiyet ve tasarrufunda bulunan emvalini burada açıklanacağı üzere dâurrâhanın yararlarına vakfetti. O vakfettiği şeyler : Çakrı (چاقری)²⁸ adı ile bilinen tuzlanın bütünü, Çakrı karyesi-

25) Abdalvahhab Gazi, Danişmendname'ye göre Anadoluda Battal Gazi ve Melik Danişmend'in yoldaşı olup ulu kişilerden biridir. Onun Sivas'ta bir hile sonucu öldürülmesi üzerine Melik Danişmend Bizans'a karşı savaşa çıkar (I. Melikoff, La geste de Melik Danişmend, Tome : I, s. 167, 198 - 199). Evliya Çelebi Sivas'ta cna ait bir tekeden bahseder (Seyahatname, C. III, s. 202.)

26) Kimliği hakkında kaynaklarda bilgi bulunmadı.

27) İbarenin anlamından belli zamanlarda tevzi olunacak yemek hisseleri.

nin²⁹ bütünü ve Tuzlacık karyesi ile burada bulunan Tuzlacık³⁰ namıyla tanınan tuzlanın hepsi; Sivas'a tâbi Karayıl (قزویل)³¹ nahiyesinde bulunan İlgazi adlı birbirine bitişik yerde, şöhetine ve başkası ile karıştırılma durumu olmadığından sınırlarının verilmesine gerek bulunmayan mezraanın bütünü; Sivas'a bağlı Bingöl (بنگول)³² karyesi dışında bulunan Bingöl tuzlası hepsi ile bu tuzlalığa yakın başka benzeri bulunmadığı için sınırları anılmayan Kadı namıyla bilinen tuzlalığın tamamıdır. Bu akarların bütün hududu, hukuku ve tâbi arazileri, mezraları, harman yerleri, odunluğu, otağı, tuzlaları, kuyuları, bütün bataklıkları ve bundan başka şeran sabit olan haric ve dahil hakları ile şer'i sahih vakf, habs ve tesbil etti...³³ Alınıp satılamaz, hibe ve rehin edilemez. Allah yeryüzüne ve üzerindeki varis oluncaya kadar kimseye miras kalamaz ve bu vakıflardan biri başka bir şey ile değiştirilmez. Binaenaleyh buna izin veren ve razı olan, değiştirmek isteyen veya onu birşeyle değiştirip alan her kim ise Allah'ın, meleklerinin ve bütün insanların lâneti onun üzerine olsun. Vakıf adı geçen vakıfların iyi bir şekilde işletilerek Allah'ın ihsan buyurduğu mahsuller ve gelirlerden önce dârrurâhanın ve evkaftın ihtiyaç halinde bakım ve onarımına sarf olunmasını ve bundan artan fazla ile beş pay yapılarak 1/5 den şeyhin görevi için ayda 30 dirhem hesabıyla yılda 360 dirhem ile hergün iki öğün ve her bir öğünü Sivas okkası ile bir okka³⁴ koyun etinden pişmiş yemekten orta bir çanak yemek ve bir buçuk okka halis buğdaydan ekmek verilmesini, hâdimin vazifesine aylık 20 dirhem³⁵ hesabıyla yıllık 240 dirhem ile hergün bir öğün yemek verilmesini ve iki hâftızdan herbirinin görevine karşılık aylık 10 ar dirhem hesabıyla 240 dirhem ve ferrasın görevi için aylık 20 dirhem hesabıyla

yıllık 240 dirhem ile günlük bir öğün yemek verilmesini; aşçının görevine karşılık adı geçen güvenilir kişilerin belirleyeceği miktar para ve yemek verilmesini ve bu 1/5 den artanın hergün sabah akşam pişecek yemeklerle, cuma, berat ve kadir gecelerinde yapılacak helvaya, iki bayramda bilinen yemeklere, mübarek gecelerde yakılan mum, lamba ve kandillerin bezir ve yağlarının masraf ve giderlerine, dârrurâhanın hasır, sergi ve kablariyle diğer ihtiyacına ilerde beyan olunacak mütevellî ve zikredilen güvenilir kişilerin görüş ve tensipleri ile sarf olunmasını ve bu 1/5 zikrolunan masraflar kâfi gelmediği takdirde aşağıda beyan olunacak dördüncü 1/5 in koyun ve buğday mahsulünden sarf olunmasını şart etti. İkinci 1/5 den vâkıfın oğlu Ömer Beğ'in yiyecek giderine günde 1 1/2 dirhemden yılda 540 dirhem, kışlık ve yazlık elbise masrafına yılda 500 dirhem ve Ömer Beğ sağ oldukça, güvenilir, dindar ve iyi halli bir kişi tayin edilerek gece ve gündüz onun yanında durup kendisini dışardaki işlerden kurtararak, hanesinin yiyecek giyecek v.s. zarurî işlerini görmek suretiyle ona ayda 30 dirhem hesabıyla

28) Sivas'ın 60 km. kuzeyinde, memleha. Cuinet 1890 yılı civarında buradan 2.602.05 kg. tuz çıktığını yazar (V. Cuinet, *La Turquie d'Asie*, C. I, s. 633).

29) Bugün bu isimde bir köy mevcut değil.

30) Biri Ulaş bucağına bağlı köy (Köylerimiz, s. 672) diğeri Zara'ya bağlı muhtarlık (Meskun Yerler, s. 1081) halinde ve yalnız Tuzla adı altında iki yer mevcut.

31) Karayıl veya Karayel adlı bir yere rastlanmadı Klepert haritasında Karabel isimli yer Zara ile Divriği arasında 38° 39', 30'da bulunmaktadır (Klepert R. *Karte von Kleinasien*, (BV. Sivas), 1 : 400.000, Berlin 1901)

32) Merkeze bağlı (Köylerimiz, s. 671; Meskun Yerler, s. 162). Sivas'ın 16,5 km. güneyinde (V. Cuinet, *La Turquie d'Asie*, C. I, s. 633)

33) Birkaç kelime okunamadı.

34) Beldelere (şehir ve kasabalara) göre değişmekle birlikte en tanınmış olanı 400 dirhem = 1.282 gramdır (M. Z. Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri Sözlüğü*, s. 723).

35) Yunanca drakhme'den gelen bu kelime, başlangıçtan Moğol istilâsına kadar İslâm devletlerinde kullanılan gümüş para birimidir. Aynı zamanda çeşitli yer, zaman ve eşyalara göre ağırlığı ifade etmek için de kullanılır (W. Hinz, I. M. G., s. 1, 2)

yılda 360 dirhem sarf edilmesini ve Ömer Beğ'in Dilşâd isimli küçük kızının yiyecek, giyecek ve sair ihtiyacı için beş yaşına kadar yıllık 480 dirhem, on yaşına kadar yıllık 720 dirhem, on-beş yaşına kadar yıllık 1200 dirhem tahsis edip sonra bütün bu yıllar içinde zarurî harcamalarından artan kısımların cihazına sarf olunarak mukadder olan bir kimse ile evlendirilmesini şart etti. Yine bu ikinci 1/5 den artan para ile vâkıfın kendisinin, babasının ve kardeşlerinin azatlılarına ve bunların soyundan gelen çocuklardan muhtaç ve zarurette olanlara yiyecek ve içeceklerine yetecek ölçüde sarf olunmasını ve aynı 1/5 den artandan bir felâket ve kaza sebebiyle borç almaya mecbur olanlara kuvvetli rehin ve sağlam kefil ile borçla para verilmesini; malını kötü yolda telef edip borç almaya mecbur kalanlara borç verilmemesini ve borç alanın ihtiyacı giderildikten sonra istikraz karşılığındaki rehni (ivazı) nâzır, müsrif ve muhasibin huzurunda kabıza teslim etmesini ve istikraz şeklini gösteren belgenin (*فرد الإفراض*) kâbızın yanında bir sandıkta saklanmasını müşrif ve nâzırın mühürleriyle mühürlenmesini şart etti. Üçüncü 1/5 inden vâkıfın muhtaç akrabasına, ihtiyarlara, kocakarılara, yetimlere, dullara, kötürüm, kör ve cüzamlılara mahsus olanlara, fukara ve miskinlerin techiz ve tekfinlerine sarf olunmasını şu şekilde şart etti: Vâkıfın muhtac olan akrabasına, karınlarını doyuracak ve giyimlerine yetecek miktar; dullar, kocakarılar ve muhtac kadınlara devamlı surette her ay üç menn³⁶ atılmış iyi pamuktan her birine birer okka pamuk; yaşlı erkeklerle birer dirhem para; fakirlerin ölümlerinin techiz ve tekfinine yıllık 250 dirhemden her birine şer'an vâcib olan miktar sarf olunmasını; âmâlardan muhtac olup da mahalle ve sokaklarda dilenmeye gücü yetmeyenlere yılda

2050 dirhem; meczumlara yılda 60 dirhem; kadı ve valinin hapsettiği kimselelere yılda 120 dirhem tahsis ederek bu paradan her aya düşen miktarla ekmek alınarak bu mahpuslara verilmesini; fukara yetimlerine bakmayı yüklenen kimselere ve onların eğitimleriyle uğraşanlara, yetimlerin azlık ve çokluklarına göre zamanın gereklerine uyularak müteveli ve emin kişilerin belirleyeceği miktarın teslim edilmesini şart etti. Vâkıf gelirlerinin dördüncü 1/5 den aşağıda açıklanan kişi ve cemaata, güvenilir kişilere aylık ve dâurrâhadakilerin geçim vasıtalarına, tohum, çift sürmek için öküzler ve yavrulara harcanmasını şart etti. Âbid ve zâhid hacı Emireddin Mahmut el-Kattamî isimli şeyhe yılda 2 mud temiz buğday ile 720 dirhem para ve Bâkılânî torunu namile bilinen âriflerin iftiharî, imam, faziletli ve âlim Bedreddin Mahmud Efendi'ye yılda 240 dirhem; Mervaha (*مروحة*) namıyla tanınan şeyh Cemaleddin Yahya oğlu genç şeyh Mehmed'e yılda 360 dirhem sarfolunmasını, bunların vefatlarından sonra diğer 1/5 lerin masraflarına eklenmesini, Ahmed Merâğî oğlu merhum Cemaleddin Mehmet oğlu muhterem emir Kemaleddin Ahmed'e yılda 720 dirhem sonra onun evlâdına ve nesline ve bunların inkırazından sonra adı geçen 1/5 lerin masraflarına ilâve olunmasını; kâbıza ayda 50 dirhem hesabıyla 600 dirhem; müşrifin vazifesine aynı şekilde aylığı 50 dirhemden yılda 600 dirhem; nâzıra aylığı 30 dirhemden 350³⁷ dirhem, muhasibe yılda 700 dirhem nakit ile 24 mud temiz buğday ve günde bir nasib verilir. Arta kalan 1/5 den dâurrâha sakinlerinin geçinmeleri için çift sürmeğe mahsus öküzlerle to-

36) Menn : İbn Bibî'nin zamanında 1 menn = 260 dirhem olarak gösterildiğine göre 1 menn = 833 gr. hesap edilir (Cl. Cahen, *Preottoman Turkey*, s. 172; W. Hinz, *J. M. G.*, s. 21).

humluk buğday ve döl almak için cins koyun ve inek alınarak ekin işlerini yürütmeye ve hayvanları korumaya gücü yeten emniyetli bir kimseye teslim olunmasını ve bunların mahsulatının dâurrâha ihtiyaçlarına sarf edilmesini şart etti. Beşinci 1/5'i aşağıda adı geçecek mütevelliyeye ve bu mütevelliden sonra yerine geçecek olan kimseye sarf olunmasını şart ederek vâkıfın hayatta olduğu sürece kendisine, sonra neseben kardeşi büyük muhakkıkların önde geleni ve fâziletli âlimlerden adı geçen Râhatoğlu Sâhib Kemaleddin Ahmed'in oğlu Hüseyin'e ve sonra emir Yusuf'a sonra Yusuf'un oğlu Şerefeddin Mehmed'in oğlu hükemanın önde gelenlerinden Meceddin Emir Hasan'a sonra kardeşi oğlu mezkur Kemaleddin Ahmed oğlu Şemseddin'in oğlu Ziyaeddin Mahmud'a sonra diğer kardeşi oğlu, temiz soylu Hüseyin oğlu Abdulvahhab'a sonra evlâdının ve arkasının gelenlerinden en yetkinine, vâkıfın nesli tükendikten sonra Sivas'taki kadı, ulema, meşayihın ve adı geçen umenanın, üzerinde birleştikleri ehil ve kadir bir kimseye mütevellî olarak nabs ve tayin olmasını şart etti. Böylece zikrolunan evkafın hepsi yazılan şekil ve kararlaştırılan usule uygun ve vâkıf tarafından doğru bir şekilde yapılmıştır. Vâkıf bunların hepsini Allah rızası için elinden çıkardı. Gökler ve yerler dâim oldukça sürekli bir hayır oldu. Alınıp satılmaz, hibe ve rehin edilemez. Vârislerin hayırlısı ve bütün yaratıkların rızıklarına mâlik olan Allah yeryüzüne ve üzerindekiilere vâris oluncaya kadar hiç kimseye miras kalmaz. Vâkıfın işlemiş olduğu ihsan ve takdim ettiği hayırdan dolayı umduğu ecir ve sevap kerim olan Allah'a aittir. Şüphesiz Allah muhsinlerin ecrini zayi etmez. Bu vakfın sıhhat ve lüzumuna müslüman hâkimlerinden biri hükmetti. Buna bir takım âdil şahitleri tanık yaptı. Bu vakfiye 721 yılının Şevval ayının başında yazıldı. Hamd ve senâ Allah'a,

salât ve selâm Hz. Muhammed'e soy ve eshabının üzerine olsun.

Şuhûdu'l-hâl :

Abdulhamid b. Mesud Mahmud b. Mehmed b. Ahmed b. Râhat Abdullah b. Mehmed b. Ahmed b. Râhat ve diğerleri.

SONUÇ :

Anadolu Selçuklularının bugün anahtarlariyle belli olan siyasi tarihi yanında sosyal ve ekonomik tarihi hakkında bilgilerimiz sınırlıdır. Bu döneme ait belgelerin korunmasında Osmanlı dönemine ait belgeler kadar dikkat ve hassasiyet gösterilmemiştir. Ancak bunlar arasında vakıf belgeleri herhalde sayıca en çok ve en aydınlatıcı olanlarıdır.

Bugüne kadar yayınlanmış olan Selçuklu vakfiyeleri ve bizim burada sunduğumuz iki vakfiye Selçuklu vakfiyelerinin bir cüzünü teşkil etmektedir. Bu yönde çalışmaların sürdürülerek büyük kısmının tanıtılmasından sonra Selçuklu Türkiye'si hakkında her alanda sağlam istatistikî bilgilere varmak mümkün olacaktır.

Ele aldığımız vakfiyelerden biri Turumtay'a ait bir medrese vakfiyesidir.³⁷ Moğol istilâsından sonra Amasya valisi olan Turumtay tarafından yaptırılan Turumtay Medresesine (Gökmedrese) bir çok köy ve arazi vakfedilmiş ve yönetimi için görevliler tayin edilmiştir. Moğol idaresinin Anadolu'da medreseler kurulması hakkındaki tutumu müsbet olmuştur. Bunun sebeplerinden biri o zaman çeşitli dinî ve fikrî kanaatlar taşıyan Türkmenleri ehli sünnet çatısı altında disiplin altına almak olsa gerekir.

Diğer vakfiyemiz ise bir zaviye vakfiyesidir. Birçok sosyal yönleri içe-

37) 360 olması gerek.

38) İ. Kayaoğlu, Turumtay Vakfiyesi, Vakıflar Dergisi, Sayı : XII, Ankara 1978. s. 91 - 111

ren bir vakfiyedir. Yoksul ve kimsesizlere, hasta olanlara, borçlu olanlara v.s. ye vakfın gelirlerinden tahsis yapılmaktadır. Bu vakfiye H. 721/M. 1320 tarihini taşır. Bilindiği gibi Anadolu Selçuklularının 1075 den 1318 yılına kadar bir ömrü olmuştur. Selçuklu sultanları bu son yıla kadar Konya tahtını korumuşlardır. Vakfiyenin tarihinin bir dönemden birkaç yıl sonraya ait olması vâkîfın hayatının bir kısmı Selçuklu devrinde geçtiği ve vakfettiği serveti bu devirde kazandığı düşünülürse bu son devirde vakîf tesisinin kesilmediği görülmektedir. Kroniklerin belirttiği gibi, Moğol umumî valisi Timurtaş zamanında (1317-1328) Anadolu'da sulh sükûn devri yaşanmış, dinî hayrî eserler teşvik edilmiştir. Dârrurrâhanın bu devirde tesis de aynı bilgiyi destekleyici mahiyettedir.

Selçuklu Türkiyesinin sosyal ve ekonomik yapısını aydınlatacak bütün vakfiyelerin neşrini beklerken henüz yayınlanmış olan birkaçının ışığı altında bilhassa XIII. yüzyılda Anadolu'da yapılan vakîf ve vakîf eserler bize gösteriyor ki, Moğol istilâsından önce olduğu gibi, kısa bir aradan sonra da Anadolu'da bu yüzyılda her alanda imar faaliyeti devam etmiştir. Bu durum ancak 1277 tarihinden sonra eski hızını kaybetmiştir.

Burada ele alıp özelliklerini tanıttığımız bu iki vakfiye (Bkz. XII. sayı) bize, her biri tesis edildikleri yıllar için, Anadolu Selçuklu Türkiyesinin yapısı hakkında aydınlatıcı bilgiler vermektedir.

KISALTMALAR VE BIBLIYOĞRAFYA

Akdağ Mustafa, *Türkiye'nin iktisadî ve içtimâî tarihi*, C. I. (1243 - 1453), 2. bası, İstanbul 1974.

- Aksaraylı Kerimüddin Mahmud, *Müsâmeret ül-Ahbâr, Moğollar zamanında Türkiye Selçukluları tarihi*, neşr. Osman Turan, T.T.K., Ankara 1944.
- Aslanapa Oktay, *Türk Sanatı, C. II*, İstanbul 1973
- Balcıoğlu Tahir Harimi, *Türk Tarihinde Mezhep Cereyanları*, İstanbul 1940.
- Barkan Ömer Lütfi, *Osmanlı İmparatorluğunda zirâi ekonominin hukukî ve malî esasları*, Kanunlar I, İstanbul 1943
- Barkan Ömer Lütfi, *Osmanlı İmparatorluğunda bir iskân ve kolonizasyon metodu olarak vakîflar ve temlikler, I. istilâ devirlerinin kolonizatör Türk derişleri ve zaviyeleri, V. D., C II*, Ankara 1942.
- Van Berchem Max, Halil Edhem, *Matériaux pour un Corpus Inscriptionum Arabicarum, III. Asie Mineure*, Le Caire 1910.
- Cahen Claude, *Pre-Ottoman Turkey*, New-york 1968.
- Cahen Claude, *Réflexions sur le waqf ancien*, *Studia Islamica*, XIV, Paris 1961.
- Cuinet Vital, *La Turquie d'Asie*, C I, Paris 1890.
- Ebu'l Ferec (Bar Hebraeus), *Abû'l-Farac Tarihi*, Süryancadan İngilizceye çev. E. A. Wallis Budge, Türkçeye çev. Ö. R. Doğrul, C II, Ankara 1950.
- Eflâki Ahmed, *Ariflerin Menkubeleri*, çev. Tahsin Yazıcı, C. II, Hürriyet yay., İstanbul 1973.
- Eİ₂—*Encyclopédie de l'Islam*, Nouvelle édition, publié sous le patronage de l'Union Académique Internationale, Tome I, Leiden 1960.
- Ergin Osman, *Türk şehirlerinde imaret sistemi*, İstanbul 1939.
- Gabriel Albert, *Monuments turcs d'Anatolie - Amasya, Tokat, Sivas - T. II*, Paris 1934.
- Gençosman = *Selçukî Devletleri Tarihi*, Aksaraylı Kerimeddin Mahmud'un Müsâmerat al-Ahyâr adlı farsça tarihinin tercümesi, Türkçe çev. M. Nuri Gençosman, önsöz ve notlar yazan F. N. Uzluk, Ankara 1943.

- Halil Edhem bkz. Van Berchem.
- Heyd W., *Yakın-Doğu Ticaret Tarihi*, çev. E. Z. Karal, Ankara 1975.
- Hinz W.: I. M. G. = *Islamische Masse und Gewichte*, umgerechnet ins metrische system, Handbuch der Orientalistik, Ergänzungsband I, Heft I, Leiden 1955.
- Houtsma = ibn Bibi, *Tevârih-i Al-i Selçuk* «*Histoire des Seldjoukides d'Asie Mineure d'après l'abrégé du Seldjouk-nameh d'Ibn Bibi*», Recueil de textes relatifs à l'histoire des Seldjoukides, Vol. IV. éd.: M: Th. Houtsma, Leiden 1902.
- Hüseyin Hüsameddin, *Amasya Tarihi*, C I-IV, İstanbul 1330-1347 (1911-1928).
- Hüseyin Hüsameddin, ibnü'l Emin Mahmud Kemal, *Evkâf-ı Hümayûn Nezaretinin Tarihçe-i Teşkilâtı ve Nuzârın Terâcim-i Ahvâli*, İstanbul 1335 (1916).
- Hüseyin Kâzım Kadri, *Türk Lûgati*, Türk dillerinin edebî ve iştikâkî lûgatları 4 cilt, İstanbul 1927-45.
- I A = *İslâm Ansiklopedisi*, İslâm âlemi tarih, coğrafya, etnoğrafya ve biyografya lûgati, İstanbul, Kuruluşu 1940.
- İbn Battûta, *Seyahatname-i İbn Battûta* C. I, terc. Mehmed Şerif, İstanbul 1333 (1914).
- İbn Bibi, *el-Evâmirü'l - Alâ'iyye fi'l-Umûri'l - Alâ'iyye*, Tıpkı basım yay: A. Erzl., T. T. K., Ankara 1956.
- İbnü'l Emin Mahmud Kemal, bkz. Hüseyin Hüsameddin.
- İbn Haceru'l-Askalanî, *ed-Deruru'l Kâmine fi-A'yânü'l - Mîeti's - Sâmine*, C. II, Haydarâbâd 1349 (1930).
- İbn Şeddâd, *Baypars Tarihi*, çev. M. Ş. Yalçkaya, İstanbul 1941.
- Khadr Mohamed, (Avec une introduction par Claude Cahen) *Deux actes de waqf d'un Karahanide d'Asie Centrale*, Journal Asiatique, T. CCLV, 1967 fasc. 3-4, Paris 1968.
- Kayaoğlu İsmet, *İslâm'da Eğitim Ve Öğretim*, Eğitim Hareketleri Dergisi, C 20, sayı: 234-235, 1975.
- Kaymaz Nejat, *Pervâne Mutnüddin Süleyman*, Ankara 1970.
- Kiepert R., *Karte Von Kleinasien* in 24 Blatt, 1:400.000, Berlin 1901.
- Köprülü Fuat, *Vakıf Müessesesinin Hukukî Mahiyeti Ve Tarihi Tekamülü*, V. D. C. II, Ankara 1942.
- Köprülü Fuat, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, 2. baskı, Ankara 1966.
- Köylerimiz = *Son Teşkilât-ı Mülkiyede Köylerimizin Adları*, İstanbul 1928.
- Köymen Mehmet Altay, *Selçuklu Devri Kaynakları Olarak Vakfiyeler*, Studi preottomani e Ottomani, (Atti del convegno di Napoli 24-26 settembre 1974) Napoli 1976.
- Laoust Henri, *La politique de Gazali*, Paris 1970.
- Melikoff İ., *La geste de Melik Danişmend*, C I, 1960
- Meskûn Yerler = *Türkiyede Meskûn Yerler Klavuzu*, Ankara 1946.
- Muhammed Cevad Meşkur, *Ahbar-e Selçuka-i Rûm*, (Muhtasar Selçukname ve farsça Selçuklu tarihlerine ait bir derleme) Tahran H. Ş. 1350.
- Nasûhu's - Silâhi (Matrakçı), *Beyân-ı Menâzil-i Sefer-i İrakeyn-i Sultan Süleyman Han*, önsöz, giriş, notlar, İngilizce çeviri ile yayına hazırlayan Hüseyin G. Yurdaydın, T.T.K. yay., Ankara 1976.
- Pakalın Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri Ve Terimleri Sözlüğü*, 3. cild, 2. baskı, İstanbul 1971-1972.
- Rıdvan Nafiz, bkz. Uzunçarşılı İsmail Hakkı.
- Sözen Metin, *Anadolu Medreseleri*, C. II, İstanbul 1972.
- Sümer Faruk, *Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri - Boy teşkilâtı - Destanları*, 2. baskı, Ankara 1972.
- Temir Ahmet, *Kırşehir emiri Caca - oğlu Nur el - Din'in 1272 tarihli Arapça - Moğolca vakfiyesi*, Ankara 1959.
- Togan Zeki Velidi, *Moğollar devrinde Anadolu'nun İktisadî Vaziyeti*, Türk Hukuk ve İktisat Tarihi Mecmuası, C. I, İstanbul 1931.
- Togan Zeki Velidi, *Umumi Türk Tarihine Giriş*, İstanbul 1970.
- Turan Osman, *Selçuklu Devri Vakfiyeleri I Şemseddin Altun - Aba, Vakfiyesi Ve Hayatı*, Belleten, C. XI, sayı: 42, Ankara 1947.

- Turan Osman, *Selçuk Devri Vakfiyeleri III Celaledin Karatay, Vakıfları Ve Vakfiyeleri, Belleten C XII, sayı : 45, Ankara 1948*
- Turan Osman, *Selçuk Türkiyesi Din Tarihi-ne Dair Bir Kaynak, Köprülü Armağanı, İstanbul 1953.*
- Turan Osman, *Selçuklu Türkiyesinde Faiz-le Para İkrazına Dair Hukuki Bir Vesika, Belleten C XVI, sayı : 62, 1952.*
- Turan Osman, *Selçuklu Tarihi - Selçuklular Tarihi ve Türk - İslâm Medeniyeti, Ankara 1965.*
- Turan Osman, *Selçuklular Zamanında Türkiye, Siyasi Tarih, Alparslan'dan Osman Gazi'ye (1071 - 1318) İstanbul 1971.*
- Turan Osman, *Türkiye Selçukluları Hakkında Resmî Vesikalar, metin, tercüme ve araştırmalar, Ankara 1958.*
- Uzunçarşılı İsmail Hakkı, *Osmanlı Devlet Teşkilâtına Medhal, 2. baskı, Ankara 1970.*
- Uzunçarşılı İsmail Hakkı - Rıdvan Nafiz, *Sivas Şehri, İstanbul (1346) 1928.*
- Ünver Süheyl, *Büyük Selçuklu İmaratorluğu Zamanında Vakıf Hastahanelerinin Bir Kısımına Dair, V. D., C I, Ankara 1938.*
- Ünver Süheyl, *Selçuk Tababeti, Ankara 1940.*
- Ünver Süheyl, *Tesisinin 723 üncü sene-i devriyesi dolayısıyla Sivas hastanesi tarihçesi, darurraha ve cüzamhane, İ. Ü. Tıp Fak. Tıp Tarihi Ens. 1940 - 1941 ders yılı çalışmaları hulâsası, İstanbul 1941.*
- V. D. = *Vakıflar Dergisi, Vakıflar umum müdürlüğü neşriyatı.*
- Witteck Paul, *Bizanslılardan Türklere Geçen Yer Adları, çev. Mihin Eren, Selçuklu Araştırmaları Dergisi, C I, Ankara 1969.*
- Yediyıldız Bahaeddin, *Institution du vaqf du XVIII é siècle en Turquie, (Basılmamış doktora tezi) Paris 1975.*
- Başbakanlık Arşivi, İrade, M. Vala. 6469, 13/ca/1267.
- Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü, Sivas İcmal Defterleri (s. 24).
- Tapu ve Kadastro Genel Md., Amasya İcmal Defterleri, (İcmal 245).
- Vakıflar Genel Müdürlüğü, Gök Medrese vakfiyesi, Defter 604, s. 67 v.d.

III. RAHATOĞLU VAKFIYESİ (R1) (Metin)

اعوذ بالله من الشيطان الرجيم بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله ذي النعمة السابقة والمنة السابقة والحة البالغة والنقة الدائمة موميد السلام باليات لباهرة والبيئات القاهرة والدلائل الشرعية الزاهرة الذي ارسل محمدا صلى الله عليه وسلم بالمجزات الفامة والدعوة الراسخة والملة الفاسخة فشرع مناهج الدين القزيم ووضح الصراط المستقيم وبين سبيل الفوز والنجاة وجدانا به الى اكتساب اعلى الدرجات ببذل الصدقات فى مرضاة عالم السر والغيبات صلى الله عليه وعلى آله افضل الصلوات وحياتهم / بالجب (1) التحيات اما بعد فان الدنيا 5
دار لايرجى دوامها ولا تستقر لبالها وأيامها ولا يدوم نعمتها وعلى جناح السفر مقيمها وأهلها فى حال اقامتهم راحلون ومن صدر الرعهم آفلون واثقون بنا يملكون ومعرضون عنا يملكون لكنها متجر (2) لاولى الابصار رابح وواعا لذوى الاعتبار ناصح منها يكتب النور لراقت المعرض والنشور ويمهد الزاد ليوم الحشر والمعاد من بذلها (3) فى مرضاة الله تعالى الماحب اعظم والمصر المعظم ملك الاكابر جامع الممالى والمفاخر حاوى الاخلاق الملكية والاعراف الملوكية ولي الله فى ارضه القائم بقضه وفرضه ركن الحق والملة والدين عماد 10
الاسلام والمسلمين ملجأ الضمفا / والمساكين ملاذ الفقراء والمحتاجين ابا النخيرات والطاعات والحنات بحال ابن الماحب المرحوم المنفور السميد كمال الملة والدين احمد بن راحت بن العلاب ادام الله تعالى وقرن بالسود ايامه ولياليه حتى نظر الى الدنيا بيمين الهداية والتوفيق وكشف عن سرائرها كشف التحقيق علم ان نعيم (4) الآخرة يعثرى فى تلك المئات الفاخرة بحطام الدنيا الفانية وزعارقها (5) المتلافية عائل الله تعالى لنيل الدرجات الفاضلة بما حوله من النعمة العاجلة فأراد أن يصر اكبر الامناف الثمانية المذكورة فى القرآن الحكيم والفرقان الكريم بصناته ومبراته (6) ويمصرهم بمالاته وصدقاته فوقف

1-m. الطيب

4-m. النعيم

2-m. مفجر

5-m. زحافها

3-m. بدنها

6-m. ميزانه

15 وحيث سبيل وابد وتصدن وبرع / وغلد لماله فى ا. كحل احواله ما ذكر انه له وحقه وملكه فى يده. وحث تصرفه الى حين صدور هذا الوقت منه وذلك جميع النار والبستان المتصل بها الواقفين باطن محرومة سيواس بقرى الخانقاه المنسوب الى فريد الدين البليبي المستفيين عن التحديد لشهرة الدار بدار صاحب المرحوم كمال الدين احمد بن راحه المذكور رحمة الله عليه بجملة حدودها وحقوقها ومرافقتها ولواحقها الداخلة فيها والخارجة عنهما على الفقراء والمساكين المسلمين عن الايتام والارامل والمحتاجين والمضطرين فى امور معاشهم بسبب المرض وغير ذلك من الحوادث والرقايع التى لا يخلو الانسان عن مثلها

20 الا نادرا كما يأتى عرّخ كيفية الصرف اليهم وسمى النار المذكورة بدار الراحة لينزلوا / فيها حسب المصهود فى أمثالها من الزوايا والخوانق وشروط ان رتب ابدا فى دار الراحة شيخ و خادم ونفران من الحفاظ الجاهلين لكتاب الله تعالى حفظا وتصحيحا وفراش ولباخ وعون له وان يكون الشيخ ورعا متخلقا بالاخلاق الجميلة تاركا موارد الرذيلة عارفا باصطلاحاتهم الصوفية تزينا بزینتهم وتخلقا باخلاقهم عالما من علم الفقه بركان الصلاة وشروطها خبيراً بمواقع الخلل والسهو وما يندبیر بالسجود وما لابد فيه من التدارك (7) ويؤم فى الصلاة المكتوبة وفيما (8) جرى عادة الأمة فى اقامته بالجماعة من التطوعات فى كماله الرغائب

25 والنصف من شعبان وليلة القدر فى دار الراحة ويشتمل / بعد صلاة المغرب الى المشاء وبعد صلاة الصبح الى الاسفار (9) بالذكر مع الجماعة كما هو دأب المشايخ رحمهم الله وأن يكون الخادم رجلا امينا صالحا قويا على خدمة (10) المانرين والواردين والمقيمين فيه يبسط السجادات وامثالها واستقبالهم ومساينتهم فى وقت نزولهم وارتحالهم ويؤمن فى الاوقات المكتوبة ويقيم عند حضور الجماعة كما هو المصهود ويسمى فى تحصيل المأكول (11) والادم وغير ذلك الخدوات والمشوات وان يكون الجاهلان صحيحي العبارة حسني الصوت والقرائة ويحضر

7.- m. التدارك

10.- m. خدمته

8.- m. فيها

13.- m. مكول

9.- m. الاستان

كل يوم ضحوة النهار بنار الراحه ويقرأ جزئاً واحداً من القرآن بالقرتيل والتجود بحضور
 30 الشيخ فاذا فرغاً (12) من القراءة دعا الشيخ واهدى ثواب ذلك / الى روح الواقف وآبائه
 واقربائه ويحضر كل يوم الاثنين والخميس بمقبرة ابي الواقف واقربائه رحمهم الله الكائنة
 ظاهرة محرومة سيواس بمقبرة عبدالوهاب ويقرأ جزئاً واحداً من القرآن ويدعوا ويهدوا ثواب
 ذلك الى ارواحهم وان يكون الفراش رجلاً أميناً صالحاً قويا على العمل مواظباً على البقعة
 يبسط الفراش والصر في أوقاتها المصهونة وامثالها في اوانها واعمال القنابيل والصرج
 والصنوع وكس البقعة والقابلية والثمامة وان يكون متقيماً على حفظ باب نار الراحه لمنع الالقيار
 من الدخول ويفتح الباب ويطلقه في الوقت المصهونة وان يكون الطباخ رجلاً أميناً صالحاً قويا
 لطيف الطبخ والعمل محبباً باتخاذ صنوف الطباخ واللحمة والحلوى وان يكون العمون (13) رجلاً
 35 أميناً قويا مجتهداً / على العمل السريع الانتباد له مصفياً الى ما يأمره قائداً على السعي مع
 العادم والناظر الاثني ذكره في تحصيل الحوائج وبهينه الماء وايقاد النار ويحفظ الطباخ
 وعونه الآلات والادوات (14) والظروف والاوراقى وبالغ في تنقيتها (15) وغسلها من الدرن
 وشروطها ايضا ان يرتب ابداً في الاوقات الاثني ذكرنا قايماً ومشرقاً ومطسباً وناظر وان يكون القابض
 رجلاً أميناً كاتباً صالحاً ضابطاً بقبض حاصل الاوقات في اوانه ويحفظ النقد من ذلك في صندوق
 محكم بموضع حصين والحباس في المواضع اللابئة (16) بها يختم المشرق والمطسب والناظر
 40 وفوض شغل القبض الى المصدر الامام العالم الفاضل رب الحاج / والحرمين فخر الملة والدين
 امير الحاج بن الحاج سعد الدين سعد بن سابق الدين ابي بكر نام فضله وان يكون المشرق
 رجلاً أميناً كاتباً يضبط حاصل الاوقات ومصرفه يوماً فيوماً بحيث لا يفتد عنه شيء اصلاً من التليل
 والكثير وفوض شغل الاشراف الى الكاتب المبدع المحتاج الى رحمة الله تعالى وغفرانه عبد
 الحميد بن مسعود بن احمد السلطاني جد (17) عتم الله له بالجنة فلم يجبر على مخالفته

12-m. فارغاً

15-m. تنقيته

13-m. الحونه

16-m. الابقيه

14-m. الادولة

17-m. ؟: جد

ويطلقى (18) امارته نام ظله بالقبول والاقبال والاحظام والابلال اعانه على ما هو بصدده،
وان يكون الناظر رجلا امينا ضابطا كاتباً لايفوت منه كمية الحاصل والمصرف ويسمى مع الخادم
45 وعون الطباخ والاطعمة للنصايب/ الاثني ذكرهما والنفقات والمشوات ومن الخطب والفحم والزيت
والفحم والسرج والقناديل وغير ذلك وفوض امر النظر الى الامام المحترم المكرم مفخر السناظ
كريم الدين مسعود بن احمد بن الحاج احمد ال له (19) الخلالى ابوه (20) وان يكون المسطح
وجلامينا كاتباً عالماً بصنعة الحساب والستيفاء وترتيب الدفامر وضبط الحسابات بحيث لايفوت
عنه من حاصل الاوقاف الاثني ذكرهما والمصرف شي ما من تليل والكثير ويكتب كل يوم روزياً مجدداً
فاذا انقضى الشهر عقد بذلك دفترت مرتباً فاذا انقضت السنة عقد لتلك السنة دفترت مضموناً
50 مرتباً حسب ما هو المصهود لدى اهل تلك / الصنعة ويكون الدفاتر كلها فى كيس بيدالقاضي يعتم
المصرف والمساب والناظر ثم وقف تشمل الله منه على الصالح نار الراحة حسب ما يأتى شرحه
مفصلاً ما ذكر انه له وحقه وملكه وفى يده وتحت تصرفه الى حين صدور الوقف منه وذلك جميع
الملاحة المصروفة بباقرى وجميع القرية المدعوة ايضاً بجاقرى وجميع القرية المدعوة بطوزلاجى
مع جميع الملاحة الكائنة فيها المصروف ايضاً بارزللاجى وجميع المزرعة المدعوة بايلنازى نوراه
(21) المتملة بعضها بالبيض الكائنة بناحية قره بيل من اعمال محروسة سيواس المستغنى
55 عن التحديد لشهرتها فى مكانها وعدم التباسها بنيرها وجميع / الملاحة المصروفة ببيككول
الكائنة ظاهر قرية بيككول من اعمال محروسة سيواس وجميع الملاحة المصروفة بقاضى الكائنة
بقرب ملاحة بيككول المذكورة المستغنية عن التحديد لشهرتها فى مكانه وعدم التباسه بنيرها
بجملة حدود المقارنات وحقوقها وتوايها من الاراضى والمزارع والبيادر (22) والسحاب
والمحيس (23) وعيون الملح وآباره (24) ومستنقعاته وغير ذلك من الحقوق الداخلة فيها
والخارجة عنها الثابتة (25) لها شرعاً وفقاً صحيحاً شرعياً وجبها مريحاً حكماً وتسببلاً درعياً

18-m. يلقى

21-m. ?

24-m. ايازه

19-m. ?

22-m. التبادر

25-m. الثانية

20-m. ?

23-m. المحيس

لاقيده فيه ولا مثوبة فيا فيه (26) ثبتا بتلا (لرما) جازما لايباع ولا يوهب ولا يرهن ولا يورث
60 الى ان يرث الله الارض ومن عليها ولايموس هي من الاوقاف المذكورة بغيره على طريق / الاستبدال
فمن اعتاض هيئا عنها فملى المعوس والمعتماس ومن يأنن ذلك ويرضى به كائنا من كان لعنة الله
والعائكة والناس اجمعين وشرط ان يستدل الاوقاف المذكورة بكل (27) انواع الاستنكال ويستعمل
عمالها واكرمها باجل صنوف الاعمال فما رزى الله تعالى منها من رزى ونظ وغلته وريع
فاولا الى عمارة نار الراحة والاقواف المذكورة عند مساس الحاجة اليها فما فضل من
العمارة يجعل خمسة اسهم فيصرف من الخمس الاول منها في جامكية الشيخ في كل سنة ثلاثمائة
درهم وستون درهما معاهرة كل عبر ثلاثون درهما وكل يوم نصيبين كل نصيبة قمعة متوسطة الطبخ
65 مع اوقية من لحم الضأن ورغيف من العيز البرى الجيد النقى وزنه اوقية / ونصف اوقية باوقية
سيوان وفي جامكية النادم في كل سنة مائتا درهم واربعون درهما معاهرة كل شهر عثرون
درهما وكل يوم نصيبة واحدة وفي جامكية الطافطين كل سنة مائتا درهم واربعون درهما
معاهرة كل شهر احد عشر درهم وفي جامكية الفراه في كل سنة مائتا درهم واربعون درهما
معاهرة كل شهر عثرون درهما وكل يوم نصيبة واحدة وفي جامكية الدباخ ما يرضى عليه الامناء
المذكورون وعينوا معه ويصرف الباقي من الخمس المذكور في مصالح الطبايخ للخدوات
والعصوات والحلاوى للبيالى الجمعة وليلة النصف من عيمان وليلة القنر والالمة والباحات
70 ليوم العيدين وفي مصالح الصمغ للايقاد في الليالى الفاضلة / ومصالح الزيت والشحم
والسرج والقناديل لسائر الليالى وفي مصالح الحبير والبسط والوانى غير ذلك مما يحتاج
اليه في النار الراحة حسب مراه المتولى الاتى ذكره والامناء المذكورون فان لم يف الخمس
المذكور بما ذكر يعرف من اللغنام والحنطة الطاملة من الزرع المشتراة من الخمس الرابع
الاتى ذكره ما بقي بذلك ويعرف من الخمس الثانى الى مصالح الامير عمر بك بن الواقف رزى

الله تعالى عقلا كاملا ورأيا صائبا لما أكله في كل سنة خمسمائة درهم وأرهمون درهمًا مائة
كل يوم. درهم ونصف درهم وللملبوسه شتا* وصيفا في كل سنة خمسمائة درهم ورتب ابنا ما دام
75 في قيد الحيات رجل أمين صالح متدين ليلأزمه ليلا ونهارا ويرد / عنه عن الأفعال الخارجية
ويقوم بببيت صالحه الضرورية من المأكل والملبوس وغير ذلك ويصرف في جا مكية ذلك الرجل
في كل سنة ثلاثمائة درهم وستون درهما مشاهرة في كل شهر ثلاثون درهما ويصرف الى صالح
الضفيرة المسماة (28) دلغاد بنت عمر بك بن الواقف المذكور من المأكل والملبوس وغير
ذلك في كل سنة اربعمائة درهم وثمانون درهما الى ان يبلغ خمس سنين ثم بعد ذلك الى ان
يبليغ عشر سنين يصر في كل سنة الى صالحها سبعمائة درهم وعشرون درهما ثم بعد ذلك ثم بعد ذلك
الى ان يبلغ خمس عشر سنة (29) يصر في كل سنة الى صالحها الف درهم ومائتا درهم .
80 ليجهز بعدما صرنا الى صالحها الضرورية في جميع السنين المذكورة مما فضل منها وزوج /
من ثمر له ويصرف الى عتقا* الواقفوعتقا* ابيه وعتقا* اخوته واولادهم واولاد اولادهم
ما تعلقوا وتنازلوا المضطرين والمحتاجين ما يمد جوعهم ويستر عورتهم ويقرب الباقى من
الخمسة المذكور ممن اضطر بسبب (30) واقعة او نازلة الى الاستقراض بزمن وثيق او ضامن
مستظهرا من ائلف ماله في المعاص واحتاج الى الاستقراض ثم انه (بعد) (31) اتمام حاجت
يرد عوضا ما استقرضه الى القابض بحضور الناظر والمشرف والمحاسب ويكون وجه الاقراض
محفوظا عند القابض في صندوق يختم المشرف والناظر ويصرف من الخمس الثالث الى ذوى
القربى للمواقف المحتاجين وغيرهم من الهرمى والمجايز والايام والارامل و المفلوجين
85 والمميان / والمجذومين والمحبوسين ويكفن الفقرا* والمساكين فيصرف الى ذوى القربى
المحتاجين في كل سنة ما يكفي سد جوعهم ويستر عورتهم ويصرف الى الارامل والمجايز والمحتاجات
في كل شهر ابدا ثلثه مثلا من القطن الجيد المطبوخ فيمطلى لكل واحد منهن اوقية منه ويصرف

28-m. السماة

30-m. سبب

32-m. سنين

31-m. yok.

الى الهرمى درهما ويصرف الى تكفين المتوفى الفقراء* والساكين فى كل سنة مائتا درهم
 وخمسون درهما فيصرف الى كل واحد ما اوجب الفرع ويصرف الى (الميمان المحتاجين)
 الذين لا قدرة لهم على الكفية فى المحلات والامواى فى سنة الف الف درهم (32) وخمسون درهما
 ويصرف الى مجذومين فى كل سنة ستون درهما ويصرف الى المجوسين فى حبس القاضى والوالى
 90 فى كل سنة مائة / درهم وعشرون درهما فتشترى بقسط كل شهر غبىز ويصرف اليهم وتسلم الايتام
 الفقراء الى من يكفلهم ويعلمهم ويؤمهم ويصرف الى مشونهم بحسب كثرتهم وقلتهم على
 ما يقتضيه الوقت والزمان وراه المتولى والامناء مملحة وتصرف من الخمس الرابع باسم
 الادمرار والجماعة الاى ذكرهم والى بامكية الامناء والى اسباب (33) معايفر اصطب بار
 الراحة من الزراعة (34) والثيران ليحرت (35) والنتاج فيصرف الى الشيخ الزاهد العابد
 المدين من الحنطة الجيدة الحاج امير الدين محمود الدلاى ناست بركته فى كل سنة سبع
 مائة درهم وعشرون درهما ويصرف الى الامام العالم الفاضل مفخر العارفين بدر الملة والدين
 95 محمود المعروف بسبب الباقلاى / فى كل سنة مائتا درهم واربعون درهما ويصرف الى الطالب
 المقبل الشيخ محمد بن الشيخ جمال الدين يحيى الصمرون ابوه بمروحة فى كل سنة ثلاث مائة
 درهم وستون درهما ويضاف ذلك بعد وفاتهم الى مزارع الخماس الاخر المذكور ويصرف الى الامير
 المحترم الموقر كمال الدين احمد بن المرحوم جمال الدين محمد بن احمد المراغى (36)
 بده فى كل سنة سبع مائة درهم وعشرون درهما ويمنه الى اولاده واولاد اولاده ماتعاقبوا
 وتنازلوا وبعد انقراض (37) نسله يضاف الى مزارع الخماس المذكور ويصرف الى بامكية
 القابض فى كل سنة ستمائة درهم مسافرة كل شهر خمسون درهما ويصرف الى بامكية الصمرون
 فى كل سنة ستمائة درهم مسافرة كل شهر خمسون درهما ويصرف الى بامكية الناظر فى كل
 100 سنة ثلاث مائة درهم وخمسون درهما مسافرة / كل شهر ثلاثون درهما ويصرف الى بامكية

32-m. ار

35-m. silik

33-m. استابه

36-m. المراغى

34-m. النار

37-m. الانقراض

المحاسب في كل سنة سبعمائة درهم وعشرون درهما وأربعة وعشرون مدام من الحنطة الجيدة النقية وكل يوم نصيبة واحدة ويصرف الباقي من الخمس المذكور في ثمن بقرات (38) الحرث والحنطة الزراعة والافنام والبقرات الميراث (39) للنتاج لهما يسكان دار الراحة ويسلم ذلك الى الامناء الاقوى ليقوموا بامر الحراسة وحفظ الافنام والبقرات ويصرف من حاطل ذلك الى مصالح دار الراحة حسب الاحتياج ويصرف خمس الخاص الى المتولى الاثني ذكره وبعده الى من يقوم مقامه وينوب / منابه حسب ما يعينه الواقف له من ذلك ويحمل التولية والنظر في امر الوقف (40) لنفسه الشريفة مادام في قيد الحياة فسمح (41) الله في مدتها وبعده لاجيه نسيب المولى العالم الفاضل الكامل مفخر الملما^ة الراسخين قدوة اكابر المحققين عز (42) الملة والحق والدين حسين بن صاحب المرحوم المنفور كمال الدين احمد بن راحه المذكور نامت مماله وبعده للصاحب (43) الممظم مفخر الامراء والاكابر نظام الملة والدين امير يوسف وبعده للصاحب الممظم قدوة الحكما^ة زين الحاج والحرمين مجد الدولة والدين امير حسن ابي الصر المرحوم المنفور شرف الملة والدين محمد بن يوسف نام اقبالهم وبعده لابن 110 ابيه الامير المحترم الموقر ضياء الدين محمود بن المرحوم / شمس الدين بن كمال الدين بن احمد المذكور وبعده لابن ابيه الاخر الولد المقبل الصيب النسيب عبدالوهاب بن المولى عن الملة والدين الحسين المذكور بلفه الله الى منتهى سهم ابيه وعمه ولازال ظلها عنه وبعده اولاده واراد اولاده ماتعاقبوا وتناسلوا الصلح منهم فالصلح وبعد انقراض نسل الواقف ينصبه القاضي والملما^ة والمشايع بسواس والامناء المذكورون بالاتفاق من رآه املا لذلك ليقوم بمثل (44) التولية فصار جملة ذلك وقفا على الوجبة المحرر والنمط المقرر صادرا من ادله صادقا محله وتبرع بجميع ذلك لوجه الله تعالى وتمرضا لتنفحات

38-m. النقرات

42-m. فسبح

39-m. الميراث anlamı ?

42-m. عن

40-m. الواقف

43-m. الصاحب

44-m. لمبفعل

25-m. ?

27-m. باكل

115 رحمتہ وشکر التزیل / لنعمته (45) وبتل صدقة جاریة بعة (46) مستمرة ما دامت
 السماوات والارض لا یباع ولا یومب ولا یرهن ولا یورث الی ان یرث الله الارض ومن علیها وهو
 خیر الوارثین ومالك (.) کرزائی الخلیق اجمعین واجر الواثق وثوابه فیما فعله من
 الاحسان وقدمه من الخیر علی الله الکریم ان الله لا یضیع اجر المصنئین وحکم بصة الوقف
 ولزومه (47) حاکم من حکام المسلمین مسؤلًا واشهد علی حکمه عدولًا زحرر فی ثانی غرة
 الشوال السنة احدى وعشرين وسبعمائة والحد لله حق حنده والمائة علی سیدنا محمد وآله
 119 وصبه اجمعین وسلم تسلیما

شهود الحال

١ (عبدالحمید بن سمود ٢) محمود بن محمد بن احمد بن راحت

٣ (عبدالله بن محمد بن احمد بن راحت

وغيرهم

45-m. نعمته

46-m. ومدة

47-m. لزمه

RAHATOĞLU VAKFIYESİ (R2)

(Metin)

العبد لله ذي النعمة السابقة والنعمة السابقة والحجة البالغة والنقطة الدائمة مؤيد
الكلام بأليات الباهرة والبيانات القاهرة والدلائل الشرعية الزاهرة الذي ارسل محمد صلى
5 الله تعالى وسلم بالمعجزات العظيمة والدعوة الراسخة والسنة النافذة وشرع / مناهج الدين
القومى وأوضح سنن الصراط المستقيم وبين سبل الفوز والنجاة ومدانا به الى اكتساب اعالي
الدرجات ببذل الصدقات فى مرضات عالم السر والخفيات صلى الله عليه وعلى آله افضل
الصلوات وحياتهم بالحب التحيات اما بعد فان الدنيا دار لايرجى دوامها ولا تستقر ليالها
10 وايامها ولا يدوم نعمها وعلى جناح / السفر متقيها وانزلها فى حال اقامتهم راطون ومن مصدر
للوعيم آفلون لكنها متجر لاولى الابصار رابح وواعظ لذوى الاعتبار من بذلها فى مرضات الله
تعالى فقد اقتضاه ومن اخرها فلمنهم بملها ولما وفق الله تعالى الماحب الاعظم والمدر
المعظم ملك الاكابر جامع السمالى والمفاخر حاوى الاخلاق الملكية والاعراق الملكية ولي
15 الله فى ارضه القائم / بنقله وفرضه ركن الحق والملة والدين عماد الاسلام والمسلمين ملجا
الضعفاء والمساكين ملاذ الفقراء والمحتاجين ابا الخيرات والحنانات خلاب بن الماحب المرحوم
المفتقر السعيد كمال الملة والدين احمد بن راحت بن الخطاب دام الله تعالى وقرن
بالسعود ايامه ولياليه حتى نظر الى الدنيا بعين الهداية والتوفيق وكشف عن سرائرها
20 كشف التحقيق علم ان نعيم الآخرة يشترى فى تلك المقامات الفاخرة بحلالم الدنيا الدنية /
الغانية وزخارفها المتلاشية عامل الله تعالى لنيل الدرجات الفاخرة بما حوله من النعيم
العاجل فاراد ان يعمر اكبر الاضاف الثمانية المذكورة فى القرآن العظيم والفرقان الكريم
بصناته ومبراته ويمرهم بصلاته وصدقته فوقه وحبس وسبل وابد وتصدق وتبرع ما ذكر انه له
25 وحقه وملكه وفى يده وتحت تصرفه الى حين صدور هذا الوقف منه وذلك بجميع الدار والبستان /
المتمل بها الواقفين باطن محروسة سيواس بقرب الخانقاه المنسوب الى فريد الدين العليبي
المستفيين عن التحديد لشهرة الدار بدار الماحب المرحوم كمال الدين احمد بن راحت
المذكور رحمة الله عليه بجملة حدودها وحقوقها وموافقها ولواحقها الدخلة فيها
والخارجة عنهما على الفقراء والمساكين المسلمين كما يأتى شرحه مفصلا بشرط ان ترتب
30 ابدا فى نار الراجة شيخ وخادم ونفران من اهل القرآن وفراس واطباخ وعون له / وان يكون
الشيخ ورعا متعلقا بالاعمال الجميلة تاركا موارد الرذيلة يؤم فى الصلوات المكتوبة بالجماعة

وفيما جرت عادة الأمة في اقامته بالجماعة من التطوعات كملوات الرغائب والنصف من شعبان
وليلة القدر في نار الراحة وان يكون العائم رجلا صالحا قويا على خدمته ويؤمن نفسه
الاقوات المكتوبة ويقوم عند حضور الجماعة كما هو المعمود وان يكون النفران المذكوران
صحيحي العبارة والقراءة ويقرنا جزئا واحدا من القرآن بالترتيل والتجويد أمليا ثواب
35 القراءة التي روح الواقف وآبائه وأقربائه/ ويحضرا كل يوم الاثنين والخميس بمقبرة أبي
الواقف واقربائه رحمهم الله الكائنة ظاهرة بحرسة سيواس بمقبرة عبدالصواب ويقرنا
جزئا واحدا من القرآن ويدعوا ويهدوا ثواب ذلك الى ارواحهم وان يكون الغراش رجلا امينا
40 صالحا قويا على الحمل مواثبا على خدمته وان يكون الطباخ رجلا امينا صالحا قويا على /
الطبخ والبخ الحلاوي وان يكون عون رجلا امينا قويا مجدا على العمل سريع الانقياد له
وغيره ايضا ان يرتب ابنا في الاوقات التي ذكرها تبايض ومحاسب وناظر وان يكون الغابض
رجلا امينا وفوض هفل القبض الى الصدر الامام المالم الفاضل زين الحاج والحرمين فخر الملا
والدين امير الحاج ابن الحاج سعد الدين وان يكون الناظر رجلا امينا طابعا وفوض امر
45 النظر الى الامام المحترم المكرم / مفخر الحفاظ كريم الدين سمود بن احمد ابن الحاج
احمد وان يكون محاسب رجلا امينا كاتبيا عالما بصنعة الحساب وبعد وفاتهم ينصب المتولى
من براهم اهل هذه الخدمات ثم وقف تقبل الله منه على صالح نار الراحة حسب ما يأتي
عمره مفصلا ما ذكر انه له وحقه وملكه وفي يده وتحت تصرفه الى حين صدور الرقعة منه وذلك
50 جميع الملاحة المعروفة بباقرى وجميع القرية المنتشرة / بطولزاجق من جميع الملاحة الكائنة
فيها المعروفة ايضا بطولزاجق وجميع الحزرعة المدمجة بايلخانزى نراس (48) من اعمال
محرزة سيواس المستغنية عن التحديد لههتها في مكانها وعدم التباسها بغيرها وجميع
الملاحة المعروفة بنكول الكائنة ظاهرة قرية بنكول من اعمال محرزة سيواس وجميع الملاحة
المعروفة بقاض الكائنة بقرب ملاحة بنكول المذكورة المستغنية عن التحديد لههتها في
55 مكانها وعدم التباسها بغيرها / بجدة حدودها ما رحتوقبدا ورافتها ولزاجقها وتراهمها
وعيون الملح وآبارها ومستنقعاته وغير ذلك من الحقوق الداخلة فيها والخارجة عنها الثابتة
لها شرعا وقفا مالتقا صحيحا شرعيا وحسبا صريحا حكما وتسبيلا مالتقا مرعيا بتا بقلا
الزما جازما لايباع ولا يؤتم ولا يبرهن ولا يورث الى ان يريث الله الارض ومن عليها ولا يفوض
60 شيء من الاوقاف المذكورة بغيره على طريق / الاستبدال ومن اعتاضه شيئا منها فعلى السموى

والمعتاض ومن يأذن في ذلك ورضي به كائنا من كان لثمنه الله والملائكة والناس اجمعين و
 شرط ان يارزقه الله تعالى منها من رزق ودخل ويرجع بصرفه اولا الى عمارة نار الراحة
 والارواق المذكورة عند مساس الحاجة اليها فما فضل من العمارة يجعل خمسة أسهم فيصرف
 65 الخسان منها الى مصالح الزاوية المسفورة / ووظائف خدمتها فيعطى لجامكية الشيخ في
 كل سنة ثلاث مائة درهم وستون درهما وكل يوم نصيبين من الطعام المطبخ ورغيف من العيز
 الجري ولجامكية العادم في كل سنة مائتا درهم وأربعون درهما وكل يوم نصيبة واحدة ولجامكية
 70 الحافظين في كل سنة مائتا درهم وأربعون درهما ولجامكية الفراهي في كل سنة مائة درهم /
 وأربعون درهما وكل يوم نصيبة واحدة ولجامكية البايخ في كل سنة مائتا درهم وأربعون
 درهما ولجامكية عون الطباخ مارآه المتولى ويصرف الباقي من الخمسين المذكورين في
 مصالح البايخ للندوات والمعونات والجلوى لليالى البرغائب والنفق من شعبان والقتل والالمة
 ليومي العيد ومصالح الشمع حسب مارآه المتولى الا في ذكره في جميعها ويصرف من نصف الخمس
 75 الثالث الى مصالح الامير عمر بك ابن الراقف رزقه الله عقلا كاملا ورأيا مائتا مأكوله/
 وللملبوسه عتقا وصيفا ويصرف منه ايضا الى مصالح المقيمة المساءة دلناد بنت عمر بك
 بن الواقف المذكور من المأكول والملبوس وغير ذلك وبعد وفاتها يضاف نصف النصف المزبور
 الى مصالح الزاوية المسفورة ونصفه الباقي الى سهم المتولى الا في ذكره ويصرف نصف الخمس
 الثالث الى عتقا الواقف وعتقا ابنه وعتقا اخوته واولادهم واولاد اولادهم مائتا مقبرا
 80 وما تناسلوا / المضطرين والمحتاجين ما يسد جوعهم ويستر عورتهم ويصرف من الخمس الرابع
 الى ذوى القربى للواقف المحتاجين ما يسد جوعهم ويستر عورتهم ويصرف منه كل سنة مائتا
 درهم وخمسون درهما الى تكفين الفقراء والساكين حسب ما يراه المتولى ويصرف الخمس
 الخامس الى المتولى الا في ذكره ويسد الى من يقوم مقامه وينوب عنه حسب ما عينه الواقف
 85 له من ذلك وجعل التولية والنظر في امر الوقف لنفسه الشريفة / مادام في قيد الحياة
 فسخ الله في مدتها وبهذه لحيه نسبة المولى المالم الفاضل الكامل مفخر العلماء
 الراسيين قدوة الاكابر المحققين يمن الملة والحق والدين الحسين بن الصاحب المرحوم
 المسفور كمال الدين احمد بن راجت المذكور نامت مما ليه وبهذه للمصاحب المصطفى
 الامراء والاكابر نظام الدولة والدين امير يوسف وبهذه للمصاحب المصطفى قدوة الحكام
 90 الحارميين مجد الدولة والدين امير حسن ابى الصدر المرحوم المسفور / عرف الملة
 والدين محمد بن يوسف نام اتباله وبهذه لابن أحميه الامير المستقر الميرزا ضياء الدين

محمود بن عيسى الدين محمد بن كمال الدين بن أحمد المذكور وبعده لابن أخيه الآخر الولد
المفضل الجسيم المشيب عبد الوهاب بن المولى عز الحلة والدين الحسين المذكور بلغه الله
الى مفتحي حية (4) ابيه وعنه وإزال زلها عنه وبعده لاولاده واولاد اولاده ما تعاقبوا
95 وتناطروا الطلح منهم فالطلح وبعد انقراض نسل الواقف ينصب القاضي والمعلم والفتاوى
بضواير بالاتفاق من رثوه املا لذلك ليقيم بفعل التولية فصار جملة ذلك على الوجه المحرر
والتمت المقر ما درنا من املة مادنا مطه وقبرج بجميع ذلك لوجه الله تعالى وعرضا لفضات
رسنه وعكره الجزيل نعمته وجل صدقة جارية ومبرة مستمرة ما نام السموات والارض لايباع
100 لولا يوجب ولا يبرهن ولا يورث / الى ان يرث الله الارض ومن عليها وهو غير الوارثين وما لك
رزق العاقل اجمعين فمن حاله عيضا من هذه الامور او عدل عما اقتضاه هذه السطور فعليه
لعنة الله والملائكة والناس اجمعين وأجر الواقف وثوابه فيما فعل من الايمان وقدمه من
الخير على الله الكريم ان الله لا يضيع اجر المستمين وحكم بصة الوقف ولزومه حاكم من
حكام المسلمين مستولا واحمد على حكمه عدولا ومحرر في ثاني غرة محوال لسنة احدى وعشرين
105 بسنة 1050 والحمد لله / حق حمده الملوثة على سيدنا محمد وآله وصحبه وسلم تسليميا

١ (تعهد على اقرار الواقف المذكور	٢ (تعهد على اقرار الواقف المذكور بموجب
تقبل الله منه وفرح صدره وضاعف	الشرح والتفضل الذي ذكر هذه الرقبة
اجره حرر الفقير الى الله تعالى محمد	زاد الله ظله وتوفيقه العبد الفقير الى الله
بن احمد حامنا ومصليا وسلمنا	الكبير الحسين بن جمال بن راحت احسن حاله
٣ (كراه كرهنا واقف تقبل الله منه ر(؟)	٤ (تعهد على الاقرار له والوقف المولى المصطفى
تمامت انه (؟) برين وقفه اقرار كرهنا است	الواقف المذكور تقبل الله منه وادام ظله وانا
طلبنا لمرضاة الله براكى الغناه بن مولانا ام	عبد الضعيف محمود بن محمد بن احمد بن راحت
احسن الله عواقبه بعناه	احسن الله عواقب اموره حامنا لله تعالى
	ومصليا على نبينا وسلمنا
٥ (تعهد على الاقرار والوقف المولى المصطفى	٦ (تعهد على اقرار والوقف المولى المصطفى
الواقف المذكور تقبل الله منه وادام ظله	الواقف المذكور تقبل الله منه وادام ظله
وانا عبد الضعيف عبد الله بن محمد بن احمد	وانا عبد الضعيف نصر الله بن محمد بن احمد
بن راحت احسن الله عواقبه	بن راحت احسن الله عواقبه

٧) شهد على المولى الممظم والماحب المكرم (٨) نشهد على اقرار الواقف المذكور في هذه
الواقف المذكور في هذه الوثيقة بما فيها الكتاب تقبل الله منه على
تقبل الله منه وادام الله انا المبدالضيف ..... (52) حرره بيده احسن الله عراقيه
الحسين بن يوسف بن محمد الطيب (٩) الفجوافي
ابوه احسن الله عاقبته حامدا لله تعالى مصليا على
نبيه وسلمنا

٩) شهد بما فيه محمد بن احمد النكساري
١١) يشهد بما فيه عندي ..... (5٤) الحافظ
١٠) شهد بما فيه ميمرد بن يوسف ..... (53)
١٢) شهد بما فيه الحاج احمد بن محمود
الشافعي حرره بخطه
١٣) شهد به عندي وقبلت كتبه عبدالمحسن
القيصري احسن الله اليه
١٤) شهد عندي قبلت كتبه عبدالمحسن
القيصري احسن الله اليه

48-#.?

49-m.

50-Kutluğşah İbn Tülek

51-İsim okunamadı

52-Bir kelime okunamadı

53-بسم الله الرحمن الرحيم